

Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
EVGENI TANCHEV
esitatud 28. juunil 2018¹

Kohtuasi C-216/18 PPU

Minister for Justice and Equality
versus
LM
(Kohtusüsteemi puudused)

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud High Court (kõrge kohus, Iirimaa))

Eelotsusetaotlus – Õigusalane koostöö kriminaalasjades – Raamotsus 2002/584/JSK – Euroopa vahistamismäärus – Täitmisest keeldumise alused – Euroopa Liidu põhiõiguste harta – Artikkel 47 – Õigus õiglasele kohtulikule arutamisele – Õigusriik – ELL artikkel 7 – Komisjoni põhjendatud ettepanek nõukogule tuvastada, et on ilmne oht, et Poola Vabariik rikub oluliselt ELL artiklis 2 osutatud väärtust

Sisukord

I. Sissejuhatus	2
II. Õiguslik raamistik	4
A. Liidu õigus	4
1. Harta	4
2. Euroopa Liidu leping	5
3. Raamotsus	5
B. Iirimaa õigus	6
III. Asjaolud ja põhikohtuasi	6
IV. Õiguslik analüüs	8
A. Vastuvõetavus	8

¹ Algkeel: prantsuse.

B. Sisulised küsimused	9
1. Sissejuhatavad märkused	9
2. Esimene eelotsuse küsimus	11
a) Kas mitte harta artikli 4, vaid selle artikli 47 teise lõigu rikkumise tegeliku ohu esinemise tõttu tuleb Euroopa vahistamismääruse täitmine edasi lükata?	12
b) Kas artikli 47 teise lõigu mis tahes rikkumise tõttu selle raskusest olenemata tuleb Euroopa vahistamismääruse täitmine edasi lükata?	14
1) Sissejuhatus	14
2) Ilmselge õigusemõistmisest ilmajätmise nõue	15
3) Ilmselge õigusemõistmisest ilmajätmise iseloomustus kohtute sõltumatuse seisukohast	17
c) Kas vahistamismäärust täitev õigusasutus peab tuvastama, et asjaomase isiku puhul esineb ilmselge õigusemõistmisest ilmajätmise oht?	19
1) Sissejuhatus ja poolte seisukohad	19
2) Individuaalse hindamise nõue	20
3) Kuidas tõendada, et asjaomase isiku puhul esineb vahistamismääruse teinud liikmesriigis ilmselge õigusemõistmisest ilmajätmise tegelik oht?	22
3. Teine eelotsuse küsimus	23
V. Ettepanek	25

I. Sissejuhatus

1. Käesolev eelotsusetaotlus on esitatud Poola kohtusüsteemi kujunemise ja reformide kontekstis,² mis ajendasid Euroopa Komisjoni võtma 20. detsembril 2017 vastu põhjendatud ettepaneku, millega palutakse Euroopa Liidu Nõukogul ELL artikli 7 lõike 1 alusel järeldada, et on ilmne oht, et Poola Vabariik rikub oluliselt ühte ELL artiklis 2 osutatud liikmesriikidele ühistest väärtustest, nimelt õigusriigi põhimõtet³ (edaspidi „komisjoni põhjendatud ettepanek“).

2. Kui ELL artiklis 7 ette nähtud menetlus viiakse lõpule, see tähendab Euroopa Ülemkogu järeldab, et liikmesriik rikub oluliselt ja jätkuvalt ELL artiklis 2 osutatud väärtusi, võimaldab see selle liikmesriigi teatavad aluslepingutest tulenevad õigused peatada. Niisugust menetlust ei ole kunagi algatatud, veelgi vähem lõpule viidud. Komisjoni põhjendatud ettepanek on esimene katse sellel suunal ja seni ei ole nõukogu vastu võtnud otsust, mis selles ettepanekus teha paluti.

2 Need olid nimelt konstitutsioonikohtu liikmete nimetamine ja selle teatud otsuste avaldamata jätmine. Need on ka uued ülemkohtu kohtunike ja üldkohtute kohtunike pensioniskeemid, uus erakorralise edasikaebamise menetlus ülemkohtus, üldkohtute esimeeste ametist tagasikutsumise ja ametisse nimetamise ning kohtute nõukogu liikmetest kohtunike mandaadi peatamise kord ja nende ametisse nimetamise menetlus.

3 20. detsembri 2017. aasta ettepanek võtta vastu nõukogu otsus, millega järeldatakse ilmset ohtu, et Poola Vabariik rikub oluliselt õigusriigi põhimõtet, COM(2017) 835 final.

3. Käesolevas kohtuasjas on põhikohtuasja vastustaja L. M-i kohta tehtud kolm vahistamismäärust, mille on väljastanud Poola kohtud Euroopa Nõukogu 13. juuni 2002. aasta raamotsuse 2002/584/JSK Euroopa vahistamismääruse ja liikmesriikidevahelise üleandmiskorra kohta⁴ (muudetud nõukogu 26. veebruari 2009. aasta raamotsusega 2009/299/JSK⁵) (edaspidi „raamotsus“). Vastustaja väidab, et Poola kohtusüsteemi reformide tõttu, mida on analüüsitud komisjoni põhjendatud ettepanekus, esineb tema puhul tegelik oht, et talle ei võimaldata selles liikmesriigis õiglast kohtulikku arutamist, ja ta leiab, et selle ohu tõttu ei tohiks eelotsusetaotluse esitanud kohus teda Poola õigusasutustele üle anda.

4. Vastastikuse tunnustamise põhimõtte alusel on aga liikmesriigid kohustatud mis tahes Euroopa vahistamismääruse täitma⁶. Vahistamismäärust täitev õigusasutus võib keelduda vahistamismääruse täitmisest ainult raamotsuse artiklis 3 ammendavalt loetletud kohustuslikel juhtudel või raamotsuse artiklites 4 ja 4a loetletud täitmata jätmise vabatahtlikel alustel⁷.

5. 5. aprilli 2016. aasta kohtuotsuses Aranyosi ja Căldăraru (C-404/15 ja C-659/15 PPU, EU:C:2016:198, punkt 98) Euroopa Kohus siiski otsustas, et kui vahistamismäärust täitev õigusasutus tuvastab, et isiku puhul, kelle suhtes on tehtud Euroopa vahistamismäärus, esineb tegelik oht saada ebainimlikult või alandavalt koheldud Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artikli 4 tähenduses, tuleb selle määruse täitmine edasi lükata. Sellele järeldusele jõudmiseks tugineb Euroopa Kohus esiteks 18. detsembri 2014. aasta arvamusele 2/13 (liidu ühinemine EIÕKga) (EU:C:2014:2454, punkt 191), kus ta tunnistas, et „kui esineb erandlikke asjaolusid“, võib vastastikuse tunnustamise ja usalduse põhimõtteid piirata, teiseks raamotsuse artikli 1 lõikele 3, mille järgi „raamotsus ei mõjuta kohustust austada põhiõigusi ja õiguse üldpõhimõtteid“, nagu need on kirja pandud nimelt hartas⁸.

6. Euroopa Kohus võtab nimetatud kohtuotsuses Aranyosi ja Căldăraru hooleks Euroopa vahistamismääruse täitmise edasilükkamist piiritleda, nõudes, et vahistamismäärust täitev õigusasutus teeks kahes etapis kontrolli.

7. Kõigepealt peab vahistamismäärust täitev õigusasutus tuvastama, et vahistamismääruse teinud liikmesriigis valitseb seetõttu, et „kinnipidamistingimustes [esineb süsteemseid] või üldisi puudusi, või need puudutavad teatavaid isikute rühmi või kinnipidamisasutusi“⁹, tegelik ebainimliku või alandava kohtlemise oht. Niisuguste puuduste esinemise tuvastamiseks peab ta tuginema „objektiivsetele, usaldusväärsetele, täpsetele ja nõuetekohaselt ajakohastatud andmetele kinnipidamistingimuste kohta vahistamismääruse teinud liikmesriigis“, eelkõige „[andmetele, mis tulenevad] rahvusvaheliste kohtute, nagu [Euroopa Inimõiguste] Kohus, otsustest, vahistamismääruse teinud liikmesriigi kohtute otsustest ning Euroopa Nõukogu või Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni süsteemis tehtud otsustest, aruannetest ja dokumentidest“¹⁰.

8. Seejärel peab vahistamismäärust täitev õigusasutus veenduma, et on piisavalt alust arvata, et *puudutatud isiku* puhul esineb eelmises punktis kirjeldatud asjaolude tõttu selline oht. Nimelt ei tähenda „[p]elk selliste andmete olemasolu, [...] et puudused [on süsteemsed] või üldised, puudutavad teatavaid isikute rühmi või teatavaid kinnipidamisasutusi, tingimata, et [...] *konkreetsel juhul* satub puudutatud isik selle liikmesriigi õigusasutustele üle andmise korral ebainimliku või alandava kohtlemise ohvriks“¹¹. Vahistamismäärust täitev õigusasutus peab seega raamotsuse artikli 15 lõike 2 alusel küsima vahistamismääruse teinud õigusasutuselt lisateavet asjaomase isiku kinnipidamise

4 EÜT 2002, L 190, lk 1; ELT eriväljaanne 19/06, lk 34.

5 ELT 2009, L 81, lk 24.

6 Vt raamotsuse põhjendus 6 ja artikli 1 lõige 2.

7 16. juuli 2015. aasta kohtuotsus Lanigan (C-237/15 PPU, EU:C:2015:474, punkt 36) ja 5. aprilli 2016. aasta kohtuotsus Aranyosi ja Căldăraru (C-404/15 ja C-659/15 PPU, EU:C:2016:198, punkt 80).

8 5. aprilli 2016. aasta kohtuotsus Aranyosi ja Căldăraru (C-404/15 ja C-659/15 PPU, EU:C:2016:198, punktid 82–88).

9 Ebainimlik või alandav kohtlemine oli kohtuasjas Aranyosi ja Căldăraru väidetavalt tingitud kinnipidamistingimustest Ungaris ja Rumeenias.

10 5. aprilli 2016. aasta kohtuotsus Aranyosi ja Căldăraru (C-404/15 ja C-659/15 PPU, EU:C:2016:198, punkt 89).

11 5. aprilli 2016. aasta kohtuotsus Aranyosi ja Căldăraru (C-404/15 ja C-659/15 PPU, EU:C:2016:198, punkt 93) (kohtujuristi kursiiv).

tingimuste kohta. Kui vahistamismäärust täitev õigusasutus selle teabe põhjal leiab, et asjaomase isiku puhul tegelikku ebainimliku või alandava kohtlemise ohtu ei esine, peab ta Euroopa vahistamismääruse täitma. Kui ta, vastupidi, selle teabe põhjal järeldab, et asjaomase isiku puhul niisugune oht esineb, peab ta selle määruse täitmise edasi lükkama.

9. Käesolevas kohtuasjas ei ole põhiõigus, mille rikkumise ohtu tagaotsitav vahistamismääruse teinud liikmesriigis väidetavalt satub, ebainimliku või alandava kohtlemise keeld, mis oli kõne all eespool nimetatud kohtuotsuses Aranyosi ja Căldăraru, vaid – nagu ma ütlesin – õigus õiglasele kohtulikule arutamisele. Euroopa Kohtult küsitakse nimelt, kas nimetatud kohtuotsuses Aranyosi ja Căldăraru määratletud kontrolli teine etapp on niisuguses olukorras kohaldatav. Teisisõnu, Euroopa Kohtult küsitakse, kas selleks, et vahistamismäärust täitev õigusasutus oleks kohustatud Euroopa vahistamismääruse täitmise edasi lükkama, peab ta tuvastama esiteks, et Poola kohtusüsteemi puudused kujutavad tegelikku ohtu, et rikutakse õigust õiglasele kohtulikule arutamisele, ja teiseks, et asjaomast isikut ähvardab niisugune oht, või piisab sellest, et ta tuvastab, et Poola kohtusüsteemis esinevad puudused, ilma et ta peaks veenduma, et asjaomase isiku puhul see oht esineb.

10. Küsimus on oluline tähtsusega, sest eelotsusetaotluse esitanud kohus viitab sellele, et ta on komisjoni põhjendatud ettepanekust ja Euroopa Komisjoni kahest arvamusest¹² õigusega demokraatia eest seismise kohta (edaspidi „Veneetsia komisjon“) lähtuvalt seisukohal, et niisugused puudused esinevad.

II. Õiguslik raamistik

A. Liidu õigus

1. Harta

11. Harta artiklis 47 „Õigus tõhusale õiguskaitsevahendile ja õiglasele kohtulikule arutamisele“ on ette nähtud:

„Igaühel, kelle liidu õigusega tagatud õigusi või vabadusi rikutakse, on selles artiklis kehtestatud tingimuste kohaselt õigus tõhusale õiguskaitsevahendile kohtus.

Igaühel on õigus õiglasele ja avalikule asja arutamisele mõistliku aja jooksul sõltumatus ja erapooletus seaduse alusel moodustatud kohtus. Igaühel peab olema võimalus saada nõu ja kaitset ning olla esindatud.

Isikule, kellel puuduvad piisavad vahendid, antakse tasuta õigusabi sellises ulatuses, mis tagab talle võimaluse kohtusse pöörduda.“

¹² Veneetsia komisjoni 11. detsembri 2017. aasta arvamus nr 904/2017 kohtute nõukogu seaduse muutmise seaduse eelnõu kohta, ülemkohtu seaduse muutmise seaduse eelnõu kohta, mille kohta tegi ettepaneku Poola Vabariigi president, ja üldkohtute korralduse seaduse kohta; ning Veneetsia komisjoni 11. detsembri 2017. aasta arvamus nr 892/2017 prokuratuuri seaduse kohta, mida on muudetud (edaspidi „Veneetsia komisjoni arvamused“). Need dokumendid on kättesaadavad Veneetsia komisjoni veebisaidil järgmisel aadressil: <http://www.venice.coe.int/webforms/events/>.

2. Euroopa Liidu leping

12. ELL artikkel 2 sätestab:

„Liit rajaneb sellistel väärtustel nagu inimväärikuse austamine, vabadus, demokraatia, võrdsus, õigusriik ja inimõiguste, kaasa arvatud vähemuste hulka kuuluvate isikute õiguste austamine. Need on liikmesriikide ühised väärtused ühiskonnas, kus valitsevad pluralism, mittediskrimineerimine, sallivus, õiglus, solidaarsus ning naiste ja meeste võrdõiguslikkus.“

13. ELL artikkel 7 sätestab:

„1. Nõukogu võib ühe kolmandiku liikmesriikide, Euroopa Parlamendi või Euroopa Komisjoni põhjendatud ettepaneku alusel ja pärast Euroopa Parlamendilt nõusoleku saamist oma liikmete neljaviiendikulise häälteenamusega järeldada ilmset ohtu, et mõni liikmesriik rikub oluliselt artiklis 2 osutatud väärtusi. Enne sellise järelduse tegemist kuulab nõukogu kõnealuse liikmesriigi ära ja võib sama korra kohaselt otsustades anda talle soovitusi.“

Nõukogu kontrollib korrapäraselt, kas sellise järelduse tegemisel aluseks olnud põhjused kehtivad endiselt.

2. Euroopa Ülemkogu võib ühe kolmandiku liikmesriikide või Euroopa Komisjoni ettepaneku põhjal ning pärast Euroopa Parlamendilt nõusoleku saamist ühehäälselt teha järelduse, et mõni liikmesriik rikub oluliselt ja jätkuvalt artiklis 2 osutatud väärtusi, olles enne seda kutsunud asjaomast liikmesriiki üles esitama oma seisukohta.

3. Kui rikkumine on lõike 2 alusel kindlaks tehtud, võib nõukogu kvalifitseeritud häälteenamusega teha otsuse peatada teatavad õigused, mis tulenevad aluslepingute kohaldamisest kõnealuse liikmesriigi suhtes, sealhulgas peatada selle liikmesriigi valitsuse esindaja hääleõiguse nõukogus. Seda tehes võtab nõukogu arvesse sellise peatamise võimalikke tagajärgi füüsiliste ja juriidiliste isikute õigustele ja kohustustele.

Kõnealuse liikmesriigi aluslepingute järgsed kohustused on sellele riigile jätkuvalt siduvad.

4. Nõukogu võib kvalifitseeritud häälteenamusega teha hiljem otsuse lõike 3 alusel võetud meetmeid muuta või need kehtetuks tunnistada, kui nende kehtestamise tinginud olukord muutub.

5. Käesoleva artikli kohaldamisel Euroopa Parlamendis, Euroopa Ülemkogus ja nõukogus kasutatakse hääletamise kord määratakse kindlaks Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklis 354.“

3. Raamotsus

14. Raamotsuse põhjenduses 10 on ette nähtud:

„Euroopa vahistamismääruse toimimine põhineb suurel liikmesriikidevahelisel usaldusel. Selle kohaldamise võib peatada ainult siis, kui üks liikmesriik on raskelt ja jätkuvalt rikkunud Euroopa Liidu lepingu artikli 6 lõikes 1 sätestatud põhimõtteid ja kui rikkumise on nimetatud lepingu artikli 7 lõike 1 alusel kindlaks teinud nõukogu ja sellel on artikli 7 lõikes 2 sätestatud tagajärjed.“

15. Raamotsuse artiklis 1 „Euroopa vahistamismääruse määratlus ja selle täitmise kohustus“ on märgitud:

„1. Euroopa vahistamismäärus on liikmesriigi väljaantud kohtuotsus, et teine liikmesriik võtaks tagaotsitava vahi alla ja annaks ta üle kriminaalmenetluse raames kohtu alla andmise või vabadusekaotuse või vabadust piirava julgeolekumeetme täitmiseks.

2. Liikmesriigid täidavad mis tahes Euroopa vahistamismääruse vastastikuse tunnustamise põhimõtte alusel ja vastavalt käesoleva raamotsuse sätetele.

3. Käesolev raamotsus ei mõjuta kohustust austada põhiõigusi ja õiguse üldpõhimõtteid, mis on kirja pandud Euroopa Liidu lepingu artiklis 6.“

B. Iirimaa õigus

16. 2003. aasta Euroopa vahistamismääruse seaduses, millega võeti üle 2002. aasta raamotsus¹³, on artikli 37 lõikes 1 ette nähtud:

„Isikut ei anta käesoleva seaduse kohaselt üle, kui:

a) tema üleandmine ei oleks kooskõlas riigi kohustustega, mis tulenevad:

i) [Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse] konventsioonist või

ii) [Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse] konventsiooni protokollidest,

b) tema üleandmine oleks vastuolus [Iirimaa] põhiseaduse mis tahes sättega [...]“.

III. Asjaolud ja põhikohtuasi

17. Poola kodaniku L. M. kohta on tehtud kolm Euroopa vahistamismäärust, mille on välja andnud Poola Vabariik.

18. Esimese Euroopa vahistamismääruse andis¹⁴ 4. juunil 2012 välja Sąd Okręgowy w Poznaniu (Poznańi piirkondlik kohus, Poola) L. M-i kohtu alla andmiseks kahes süüteo, mis on kvalifitseeritud vastavalt „ebaseaduslikuks narkootiliste ainete, nende lähteainete, aseainete või psühhotroopsete ainete valmistamiseks, töötlemiseks, salakaubaveoks või nendega kauplemiseks“ ja „osalemiseks kuritegelikus rühmituses või ühenduses, mille eesmärk on panna toime süütegusid“. Selle vahistamismääruse järgi osales L. M. väidetavalt 2002. aastast 2006. aasta kevadeni Poznańis ja Włocławekis kuritegelikus organisatsioonis, mille eesmärk oli muu hulgas ebaseaduslik suures koguses narkootikumidega kauplemine. Väidetavalt müüs ta samal perioodil vähemalt 50 kg amfetamiini vähemalt 225 000 Poola zloti eest (PLN), 200 000 *ecstasy*-tabletti vähemalt 290 000 Poola zloti eest ja vähemalt 3,5 kg marihuaanat vähemalt 47 950 Poola zloti eest.

¹³ European Arrest Warrant Act 2003.

¹⁴ Menetluses 2013/295 EXT.

19. Teise Euroopa vahistamismääruse andis¹⁵ 1. veebruaril 2012 välja Sąd Okręgowy w Warszawie (Varssavi piirkondlik kohus, Poola) L. M-i kohtu alla andmiseks kahes süüteo, mis on mõlemad kvalifitseeritud „ebaseaduslikuks narkootiliste ja psühhotroopsete ainetega kauplemiseks“. Selle vahistamismääruse järgi toimetas L. M. väidetavalt 2007. aasta suvel Madalmaadesse vähemalt 6 kg marihuaanat, seejärel vähemalt 5 kg marihuaanat. Vahistamismääruse teinud õigusasutuse kirjas on täpsustatud, et marihuaana, mida L. M. toimetas teistele selle kuritegeliku organisatsiooni liikmetele, kuhu ta kuulus, müüdi seejärel talle turustamiseks Poolas.

20. Kolmanda Euroopa vahistamismääruse andis¹⁶ 26. septembril 2013 välja Sąd Okręgowy w Włocławku (Włocławeki piirkondlik kohus, Poola) L. M-i kohtu alla andmiseks süüteo, mis on kvalifitseeritud „ebaseaduslikuks narkootiliste ainete, nende lähteainete, aseainete või psühhotroopsete ainete valmistamiseks, töötlemiseks, salakaubaveoks või nendega kauplemiseks“. Selle vahistamismääruse järgi osales L. M. 2006. aasta juulist 2007. aasta novembrini väidetavalt vähemalt 30 kg amfetamiini vähemalt 150 000 Poola zloti väärtuses, 55 000 *ecstasy*-tableti vähemalt 81 000 Poola zloti väärtuses ja vähemalt 7,5 kg marihuaana vähemalt 105 250 Poola zloti väärtuses salakaubaveos Włocławeki.

21. L. M. peeti 5. mail 2017 kinni Iirimaa. Ta ei nõustunud enda üleandmisega Poola ametivõimudele eelkõige põhjusel, et Poola kohtusüsteemi ja prokuratuuri hiljutiste seadusandlike reformide tõttu on tal Poolas tegelik ilmselgelt õigusemõistmisest ilmajätmise oht, mis rikub Roomas 4. novembril 1950 alla kirjutatud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (edaspidi „EIÕK“) artiklit 6.

22. Pärast viivitusi, mis olid eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul tingitud raskustest seoses tasuta õigusabi, advokaadi vahetamise ning edasilükkamistaotlustega selleks, et esitada uusi tõendeid ja uut teavet Poola seadusandlike muudatuste kohta, pidas High Court (kõrge kohus, Iirimaa) 1. ja 2. veebruaril 2018 kohtuistung. High Court (kõrge kohus) asus 12. märtsi 2018. aasta kohtuotsuses seisukohale, et on vaja esitada Euroopa Kohtule küsimus raamotsuse tõlgendamise kohta, ja palus põhikohtuasja pooltel esitada seisukohad küsimuste kohta, mille ta kavatses Euroopa Kohtule esitada.

23. 23. märtsi 2018 asus High Court (kõrge kohus) komisjoni põhjendatud ettepaneku ja Veneetsia komisjoni arvamuste põhjal seisukohale, et Poola Vabariigis viimase kahe aasta jooksul tehtud seadusandlikud muudatused tervikuna rikuvad ELL artiklis 2 osutatud ühist õigusriigi väärtust. Ta järeldas sellest, et põhikohtuasja vastustaja puhul esineb tegelik oht, et talle ei võimaldata Poolas õiglast kohtulikku arutamist, sest seal ei ole enam tagatud kohtuvõimu sõltumatus ja Poola põhiseaduse kooskõla ei ole enam tagatud.

24. High Courtil (kõrge kohus) tekib küsimus, kas Euroopa Kohtu 5. aprilli 2016. aasta kohtuotsuses Aranyosi ja Căldăraru (C-404/15 ja C-659/15 PPU, EU:C:2016:198) määratletud kontrolli teine etapp on kohaldatav, kui vahistamismääruse teinud liikmesriigis esineb niisuguseid kohtusüsteemi puudusi, et need kujutavad endast õigusriigi põhimõtte rikkumist. High Court (kõrge kohus) on arvamusel, et selle kontrolli teine etapp ei ole enam kohaldatav. Niisugusel juhul oleks nimelt ebarealistlik asjaomaselt isikult nõuda, et ta tõendaks, et need puudused mõjutavad tema üle peetavat menetlust.

25. Lisaks on High Court (kõrge kohus) seisukohal, et kuna kõnealused puudused on süsteemsed, ei saa vahistamismääruse teinud õigusasutus anda mingit individuaalset tagatist, mis võiks asjaomast isikut ähvardava ohu välistada. Oleks ebarealistlik nõuda tagatist prokuröri isiku ja kohtu koosseisu liikmete, kaasa arvatud apellatsioonistme kohtunike kohta või niisuguste konstitutsioonikohtu otsuste järgimise kohta, millega tuvastataks kõnealust menetlust mõjutada võiva õigusnormi põhiseadusvastasus.

15 Menetluses 2014/8 EXT.

16 Menetluses 2017/291 EXT.

26. Seetõttu peatas High Court (kõrge kohus) menetluse ja esitas Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

- „1. Kas – olenemata Euroopa Kohtu järeldustest kohtuasjas Aranyosi ja Căldăraru (5. aprilli 2016. aasta kohtuotsus, C-404/15 ja C-659/15 PPU, EU:C:2016:198) – juhul, kui liikmesriigi kohus tuvastab veenvaid tõendeid selle kohta, et olud vahistamismääruse teinud liikmesriigis ei ole kooskõlas põhiõigusega õiglasele kohtulikule arutamisele, sest vahistamismääruse teinud liikmesriigi kohtusüsteem ise ei toimi enam õigusriigi põhimõtte kohaselt, peab vahistamismäärust täitev õigusasutus konkreetselt ja täpselt hindama, kas asjaomase isiku puhul esineb oht, et talle ei võimaldata õiglast kohtulikku arutamist, kuna tema üle hakatakse kohut pidama süsteemis, mis ei toimi enam õigusriigi põhimõtte kohaselt?
2. Kas juhul, kui kohaldatav kriteerium nõuab, et tuleb konkreetselt hinnata tagaotsitava ilmselge õigusemõistmisest ilmajätmise tegelikku ohtu, ning kui liikmesriigi kohus on järeldanud, et õigusriigi põhimõtet süsteemselt rikutakse, on see liikmesriigi kohus vahistamismäärust täitva õigusasutusena kohustatud küsima vahistamismääruse teinud õigusasutuselt vajalikku lisateavet, mis võimaldaks liikmesriigi kohtul asjaomase isiku ilmselge õigusemõistmisest ilmajätmise ohtu välistada, ning kui vastus sellele küsimusele on jaatav, siis milliseid õiglase kohtumenetlusega seonduvaid tagatise nõutakse?“

27. Euroopa Kohus otsustas 12. aprillil 2018 Euroopa Kohtu kodukorra artikli 107 lõike 1 kohaselt kohaldada eelotsusetaotlusele kiirmenetlust.

28. Euroopa Kohus otsustas samuti paluda Poola Vabariigil esitada vastavalt kodukorra artikli 109 lõikele 3 kirjalikult käesoleva kohtuasja kohta kõik tarvilikud täpsustused.

29. Eelotsuse küsimuste kohta esitati kirjalikud seisukohad kaebaja, põhikohtuasja vastustaja, komisjoni ja Euroopa Kohtu kodukorra artikli 109 lõike 3 alusel Poola Vabariigi poolt. Need pooled, nagu ka Hispaania Kuningriik, Ungari ja Madalmaade Kuningriik kuulati ära 1. juuni 2018. aasta kohtuistungil.

IV. Õiguslik analüüs

A. Vastuvõetavus

30. Poola valitsus väidab, et probleem on oletuslik, kuna ei ole mingit põhjust, mis õigustaks õiguse alusel õiglasele kohtulikule arutamisele kõnealuse Euroopa vahistamismääruse täitmisest keelduda. Kuigi ta ei nõua sõnaselgelt eelotsusetaotluse vastuvõetamatuks tunnistamist, järeldab ta sellest siiski, et Euroopa Kohus ei peaks eelotsusetaotluse esitanud kohtu küsimustele vastama. Ungari valitsus omakorda väidab, et eelotsusetaotlus on vastuvõetamatu, sest probleem on oletuslik.

31. Vastavalt väljakujunenud kohtupraktikale eeldatakse nende siseriiklike kohtute esitatud eelotsuse küsimuste asjakohasust, mis puudutavad liidu õiguse tõlgendamist. Siseriikliku kohtu esitatud eelotsusetaotluse saab Euroopa Kohus jätta läbi vaatamata vaid siis, kui on ilmne, et liidu õiguse tõlgendamine, mida siseriiklik kohus palub, ei ole mingil viisil seotud põhikohtuasja faktiliste asjaolude või esemega, või ka juhul, kui probleem on hüpoteetiline, või kui Euroopa Kohtule ei ole teada vajalikke faktilisi või õiguslikke asjaolusid, et anda talle esitatud küsimustele tarvilik vastus¹⁷.

17 6. septembri 2016. aasta kohtuotsus Petruhhin (C-182/15, EU:C:2016:630, punkt 20).

32. Selles suhtes tuleneb nii ELTL artikli 267 sõnastusest kui ka ülesehitusest, et eelotsusemenetlus eeldab tegelikult poolelioleva menetluse olemasolu liikmesriigi kohtutes, mille raames neil kohtutel palutakse otsust, mis võib eelotsust arvesse võtta. Eelotsusetaotluse eesmärk ei ole nimelt mitte nõuandvate arvamuste andmine üldiste või hüpoteetiliste küsimuste kohta, vaid vaidluse tõhusa lahendamiseiga lahutamatu seonduv vajadus¹⁸.

33. Käesoleval juhul küsitakse Euroopa Kohtult, kas selleks, et vahistamismäärust täitev õigusasutus oleks kohustatud Euroopa vahistamismääruse täitmise edasi lükkama, piisab sellest, et ta tuvastab, et vahistamismääruse teinud liikmesriigi kohtusüsteemi puuduste tõttu esineb tegelik õiguse õiglasele kohtulikule arutamisele rikkumise oht, või peab ta ka tagama, et tagaotsitav satub sellisesse ohtu. Euroopa Kohtult küsitakse samuti, millise teabe ja tagatised peab vahistamismäärust täitev õigusasutus vajaduse korral vahistamismääruse teinud õigusasutuselt hankima, et niisugust ohtu välistada. Poola kohtud on L. M-i kohta teinud kolm Euroopa vahistamismäärust ja eelotsusetaotluse esitanud kohus ütleb, et tema hinnangul on Poola kohtusüsteemi puudused niisugused, et see kahjustab õigusriiki. Järelikult sõltub L. M-i üleandmine vahistamismääruse teinud õigusasutusele vastusest, mille annab Euroopa Kohus eelotsuse küsimustele. Seega ei saa küsimusi pidada hüpoteetilisteks.

34. Leian seega, et eelotsusetaotlus tuleb tunnistada vastuvõetavaks.

B. Sisulised küsimused

1. Sissejuhatavad märkused

35. Rõhutan, et Euroopa Kohtu ülesanne ei ole otsustada, kas Poola kohtusüsteemi puuduste tõttu on olemas tegelik õiguse õiglasele kohtulikule arutamisele rikkumise oht, see tähendab 5. aprilli 2016. aasta kohtuotsuses Aranyosi ja Căldăraru (C-404/15 ja C-659/15 PPU, EU:C:2016:198) määratletud kontrolli esimese etapi üle. Niisuguse ohu olemasolu üle otsustamine on *vahistamismäärust täitva õigusasutuse* ülesanne. Selle kohtuotsuse punktis 88 on nimelt märgitud, et kui vahistamismäärust täitval õigusasutusel on andmeid, mis viitavad vahistamismääruse teinud liikmesriigis ebainimliku või alandava kohtlemise tegelikule ohule, on ta kohustatud selle ohu olemasolu hindama.

36. Euroopa Kohus saab Poola õigusaktide kooskõla üle liidu õigusega, nimelt harta sätetega otsustada ainult liikmesriigi kohustuste rikkumise hagi raames¹⁹. Niisuguse hagi raames saab Euroopa Kohus kohasel juhul siiski tuvastada mõne liidu õigusnormi *rikkumise*, mitte niisuguse õigusnormi rikkumise *ohu*.

37. Täpsustan ka, et ei saa arvestada, et seni, kuni nõukogu ei ole vastu võtnud otsust, millega ELL artikli 7 lõike 1 alusel tuvastatakse, et esineb ilmne oht, et Poola Vabariik rikub oluliselt õigusriigi põhimõtet, ei või vahistamismäärust täitev õigusasutus käesoleva ettepaneku punktis 35 kirjeldatud hindamist teha.

38. Esiteks ei ole nimelt hindamisel, mille teeb kohasel juhul ELL artikli 7 lõike 1 raames nõukogu, sama eesmärk, mis on 5. aprilli 2016. aasta kohtuotsuses Aranyosi ja Căldăraru (C-404/15 ja C-659/15 PPU, EU:C:2016:198) määratletud ja vahistamismäärust täitva õigusasutuse poolt tehtava kontrolli esimesel etapil. ELL artikli 7 lõikes 1 raames hindab nõukogu, kas esineb ilmne ELL artiklis 2 osutatud väärtuste, nimelt inimväärkuse, vabaduse, demokraatia, võrdõiguslikkuse ja õigusriigi

18 8. septembri 2010. aasta kohtuotsus Winner Wetten (C-409/06, EU:C:2010:503, punkt 38) ja 27. veebruari 2014. aasta kohtuotsus Pohotovost' (C-470/12, EU:C:2014:101, punktid 28 ja 29).

19 Nagu hagi, mis esitati Euroopa Kohtule kohtuasjas C-192/18, komisjon vs. Poola.

põhimõtete ning inimõiguste olulise rikkumise oht. Seevastu kohtuotsuses Aranyosi ja Căldăraru nimetatud kontrollis hindab vahistamismäärust täitev õigusasutus, kas esineb tegelik mitte liikmesriikidele ühise väärtuse, vaid põhiõiguse, ebainimliku või alandava karistuse või kohtlemise keelu rikkumise oht.

39. Käesolevas kohtuasjas küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus Euroopa Kohtult, kas selleks, et ta oleks kohustatud Euroopa vahistamismääruse täitmist edasi lükkama, piisab sellest, et ta tuvastab, et „olud vahistamismääruse teinud liikmesriigis ei ole kooskõlas *põhiõigusega õiglasele kohtulikule arutamisele*, sest [selle liikmesriigi] kohtusüsteem ise ei toimi enam õigusriigi põhimõtte kohaselt“²⁰. Euroopa Kohtult küsitakse seega õiguse õiglasele kohtulikule arutamisele rikkumise tagajärgede, mitte õigusriigi väärtuse rikkumise tagajärgede kohta.

40. Käesoleval juhul ajendas komisjoni põhjendatud ettepanekut²¹ vastu võtma mure kohtunike sõltumatuse ja võimude lahususe pärast, seega õiguse pärast õiglasele kohtulikule arutamisele. Sellegipoolest võib vahistamismääruse teinud liikmesriigis olla õiguse õiglasele kohtulikule arutamisele rikkumise oht, isegi kui see riik ei riku õigusriigi põhimõtet. Seega ei saa minu arvates eitada, et kahel hindamisel, mida teevad vastavalt nõukogu ja vahistamismäärust täitev õigusasutus, nagu on kirjeldatud eespool punktis 38, ei ole sama eesmärk.

41. Teiseks ei ole nõukogu järeldusel, et esineb ELL artiklis 2 osutatud väärtuste olulise rikkumise ilmne oht, samad tagajärjed, mis on vahistamismäärust täitva õigusasutuse järeldusel, et esineb tegelik põhiõiguse rikkumise oht.

42. Nimelt on nõukogu järelduse puhul, et esineb ilmne oht, et liikmesriik rikub oluliselt ELL artiklis 2 osutatud väärtusi, ainus tagajärg see, et see võimaldab kohasel juhul Euroopa Ülemkogul ELL artikli 7 lõike 2 alusel järeldada, et esineb nende väärtuste olulise ja jätkuva rikkumise oht. Seega võib nõukogu vastavalt ELL artikli 7 lõikele 3 teatavad asjaomasele liikmesriigile EL lepingust ja EL toimimise lepingust tulenevad õigused peatada *rikkumise*, mitte lihtsalt rikkumise ohu järeldamise korral. Muu hulgas võib ta peatada *raamotsuse* kohaldamise selle liikmesriigi suhtes, nagu on ette nähtud raamotsuse põhjenduses 10.

43. Seevastu lihtsalt ebainimliku või alandava kohtlemise keelu rikkumise *tegeliku ohu* järeldamine kohustab vahistamismäärust täitvat õigusasutust Euroopa vahistamismääruse täitmist edasi lükkama. See asutus võib siiski peatada ainult *kõnealuse Euroopa vahistamismääruse* täitmise²².

44. Jagan seega Madalmaade valitsuse arvamust, kes väitis kohtuistungil, et ELL artiklis 7 ette nähtud menetlusel on hoopis teine ülesanne kui kontrollil, mida teeb vahistamismäärust täitev õigusasutus vastavalt 5. aprilli 2016. aasta kohtuotsusele Aranyosi ja Căldăraru (C-404/15 ja C-659/15 PPU, EU:C:2016:198). See võimaldab liidul sekkuda, kui liikmesriik oluliselt ja jätkuvalt rikub liidu aluseks olevaid väärtusi. See võimaldab vahistamismäärust täitval õigusasutusel kaitsta selle isiku põhiõigusi, kelle suhtes on tehtud Euroopa vahistamismäärus.

45. Kolmandaks märgin, et ELL artikli 7 lõikes 1 ei ole ette nähtud, millise tähtaja jooksul peab nõukogu, kui talle on esitatud põhjendatud ettepanek, tegema otsuse, millega järeldatakse, et esineb ELL artiklis 2 osutatud väärtuste olulise rikkumise ilmne oht. Selles ei ole ka ette nähtud, et kui nõukogu on seisukohal, et niisugust ohtu ei ole, teeb ta sellekohase otsuse. Seega tähendaks arvestada, et seni, kuni nõukogu ei ole teinud ELL artikli 7 lõike 1 alusel otsust, ei või vahistamismäärust täitev

20 Kohtujuristi kursiiv.

21 Vt komisjoni põhjendatud ettepaneku seletuskirja punktid 171–186.

22 Vt selle kohta käesoleva ettepaneku punkt 106.

õigusasutus hinnata, kas vahistamismääruse teinud liikmesriigis esineb tegelik põhiõiguse rikkumise oht, ega keelata *vähemasti määramata ajaks* sellel asutusel Euroopa vahistamismääruse täitmist edasi lükata. Märgin, et käesoleval juhul võeti komisjoni põhjendatud ettepanek vastu 20. detsembril 2017 ja et nõukogu ei ole siiani teinud ELL artikli 7 lõike 1 alusel mingit otsust²³.

2. Esimene eelotsuse küsimus

46. Esimese küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus Euroopa Kohtul selgitada, kas 5. aprilli 2016. aasta kohtuotsuses Aranyosi ja Căldăraru (C-404/15 ja C-659/15 PPU, EU:C:2016:198) määratletud kontrolli teine etapp on kohaldatav siis, kui vahistamismääruse teinud liikmesriik rikub „põhiõigust õiglasele kohtulikule arutamisele“. Kuigi küsimuses endas ei ole märgitud, millisel õigusaktil õigus õiglasele kohtulikule arutamisele põhineb, viidatakse eelotsusetaotluses EIÕK artiklile 6.

47. Märgin siinkohal, et kuigi – nagu on täpsustatud ELL artikli 6 lõikes 3 – EIÕKga tagatud põhiõigused on liidu õiguse üldpõhimõtted, ja kuigi – nagu on ette nähtud harta artikli 52 lõikes 3 – hartas sisalduvate selliste õiguste tähendus ja ulatus, mis vastavad EIÕKga tagatud õigustele, on samad, mis on neile nimetatud konventsiooniga ette nähtud, ei kujuta viimane endast sellegipoolest liidu õiguskorda ametlikult integreeritud õigusakti, seni kuni liit ei ole selle konventsiooniga ühinenud.²⁴

48. Samas nähtub selgitustest põhiõiguste harta kohta²⁵, et harta artikli 47 teine lõik vastab EIÕK artikli 6 lõikele 1, mis käsitleb õigust õiglasele kohtulikule arutamisele.

49. Seega tuleb lähtuda ainult harta artikli 47 teisest lõigust²⁶.

50. Seega küsitakse Euroopa Kohtult, kas selleks, et vahistamismäärust täitev õigusasutus oleks kohustatud Euroopa vahistamismääruse täitmise edasi lükkama, piisab, et ta tuvastab, et vahistamismääruse teinud liikmesriigi kohtusüsteemi puuduste tõttu esineb tegelik harta artikli 47 teises lõigus sätestatud õiguse õiglasele kohtulikule arutamisele rikkumise oht²⁷, või peab ta ka veenduma, et sellest määrusest puudutatud isikut ähvardab see oht.

51. Sellele küsimusele vastamiseks arutan kõigepealt, kas Euroopa vahistamismääruse täitmise võib edasi lükata mitte 5. aprilli 2016. aasta kohtuotsuses Aranyosi ja Căldăraru (C-404/15 ja C-659/15 PPU, EU:C:2016:198) kõne all olnud harta artikli 4, vaid sama õigusakti artikli 47 teise lõigu rikkumise tegeliku ohu esinemise korral. Kuna minu arvates on see nii, analüüsin seejärel, kas niisuguse määruse täitmise võib edasi lükata õiguse õiglasele kohtulikule arutamisele igasugune rikkumise korral või ainult teatud raskusastmega rikkumise korral, nagu peab selle edasi lükkama ilmselge õigusemõistmisest ilmajätmise korral. Lõpuks kaldun ma arvama, et nimetatud kohtuotsuses

23 Märgin igaks juhuks, et poliitilised olud, milles käesolev eelotsusetaotlus esitati, võivad esmapilgul viidata sellele, et Euroopa Kohus ei või taotlust läbi vaadata. Seega täpsustan, et näiteks Ameerika „poliitiliste küsimuste“ kohtupraktikas arvestatakse üldiselt, et kohus peab juhul, kui ta leiab, et küsimus tuleb jätta täidesaatva või seadusandliku võimu hinnata, asja läbivaatamisest loobuma. Euroopa Kohus aga niisuguseid piiranguid oma kontrollile ei tunnista. Pealegi ei saa käesoleval juhul Euroopa Kohtule esitatud küsimusi pidada „poliitilisteks“, sest hindamine, mis tuleb läbi viia eespool nimetatud kohtuotsuses Aranyosi ja Căldăraru määratletud kontrolli esimeses etapis, erineb – nagu nägime – hindamisest, mille viib läbi nõukogu ELL artikli 7 lõike 1 raames.

24 15. veebruari 2016. aasta kohtuotsus N. (C-601/15 PPU, EU:C:2016:84, punkt 45) ja 6. oktoobri 2016. aasta kohtuotsus Paoletti jt (C-218/15, EU:C:2016:748, punkt 21).

25 Selgitused põhiõiguste harta kohta (ELT 2007, C 303, lk 17). Täpsustan, et nende selgituste kohaselt vastab harta artikli 47 esimene lõik EIÕK artiklile 13 „Õigus tõhusale õiguskaitsevahendile“. Harta artikli 47 kolmanda lõik omakorda vastab Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikale.

26 8. detsembri 2011. aasta kohtuotsus Chalkor vs. komisjon (C-386/10 P, EU:C:2011:815, punkt 51) ning 6. novembri 2012. aasta kohtuotsus Otis jt (C-199/11, EU:C:2012:684, punktid 46 ja 47).

27 Täpsustan selleks, et 5. aprilli 2016. aasta kohtuotsuses Aranyosi ja Căldăraru (C-404/15 ja C-659/15 PPU, EU:C:2016:198) otsustas Euroopa Kohus, et vahistamismäärust täitev õiguskaitseasutus on kohustatud Euroopa vahistamismääruse täitmise edasi lükkama, kui ta tuvastab vahistamismääruse teinud liikmesriigis tegeliku ebainimliku või alandava kohtlemise *ohu*, mitte niisuguse kohtlemise keelu *rikkumise* (ja et asjaomasel isiku puhul esineb see oht). Vt selle kohta käesoleva ettepaneku punkt 43.

Aranyosi ja Căldăraru määratud kontrolli teine etapp on kohaldatav juhul, kui vahistamismääruse teinud liikmesriigi kohtusüsteemi puuduste tõttu esineb ilmselge õigusemõistmisest ilmajätmise tegelik oht (sest ilmselge õigusemõistmisest ilmajätmise tegelik oht on minu arvates oluline kriteerium). Märgin siinkohal, et selle kontrolli teine etapp on minu arvates niisugusel juhul kohaldatav.

a) Kas mitte harta artikli 4, vaid selle artikli 47 teise lõigu rikkumise tegeliku ohu esinemise tõttu tuleb Euroopa vahistamismääruse täitmine edasi lükata?

52. Minister for Justice and Equality (justiits- ja võrdõiguslikkuse minister, Iirimaa) (edaspidi „minister“), Madalmaade valitsus, Poola valitsus²⁸ ja komisjon on seisukohal, et harta artikli 47 teise lõigu rikkumise tõttu võib tekkida kohustus Euroopa vahistamismääruse täitmine edasi lükata. L. M., nagu ka eelotsusetaotluse esitanud kohus ja, nagu näib, Hispaania valitsus peavad seda iseenesestmõistetavaks²⁹.

53. Selle punkti olulisust arvestades on minu arvates vaja seda analüüsida.

54. Märgin siinkohal, et vastastikuse tunnustamise põhimõte, mis on õigusala koostöö kriminaalasjades „nurgakivi“³⁰, põhineb samal liikmesriikide vahelise vastastikuse usalduse põhimõttel. Nagu Euroopa Kohus oma 18. detsembri 2014. aasta arvamus 2/13 (liidu ühinemine EIÕKga) (EU:C:2014:2454, punktid 191 ja 192) otsustas, on liikmesriikide vastastikuse usalduse põhimõtte kohaselt iga liikmesriik kohustatud eelkõige vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva ala osas eeldama – välja arvatud juhul, kui esineb „erandlikke asjaolusid“ –, et kõik ülejäänud liikmesriigid järgivad liidu õigust ja eriti liidu õiguses tunnustatud põhiõigusi. Seega ei ole liikmesriikidel võimalik kontrollida – välja arvatud erandjuhtudel –, kas teine liikmesriik on tegelikult konkreetsel juhul järginud liidus tagatud põhiõigusi.

55. Nagu ma eespool märkisin³¹, tugines Euroopa Kohus selleks, et järeldada 5. aprilli 2016. aasta kohtuotsuses Aranyosi ja Căldăraru (C-404/15 ja C-659/15 PPU, EU:C:2016:198), et tekib kohustus Euroopa vahistamismääruse täitmine edasi lükata, võimalusele tunnistada juhul, „kui esineb erandlikke asjaolusid“, vastastikuse tunnustamise ja usalduse põhimõtete, nagu ka raamotsuse artikli 1 lõike 3 piiramist. Niisugused piirangud näitavad, et vastastikune usaldus ei ole pimesi usaldamine³².

56. Samas on vastastikuse tunnustamise põhimõtte piiramist seni tunnistatud ainult harta artiklis 4 sätestatud õiguse suhtes nii seoses Euroopa vahistamismääruse täitmisega kui ka varjupaigataotleja üleandmisega Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 604/2013³³ alusel tema taotluse läbivaatamise eest vastutavale liikmesriigile³⁴.

28 Poola valitsuse kirjalike seisukohtade järgi „ei tähenda“ asjaolu, et kohtuotsus Aranyosi ja Căldăraru puudutas harta artiklit 4, „et vastastikuse tunnustamise ja usalduse põhimõtetele seatud piiranguid ei võiks kohaldada, et kaitsta teisi põhiõigusi, mis ei ole nii absoluutsed, sealhulgas õigust õiglasele kohtulikule arutamisele“.

29 Ungari valitsus seda punkti otseselt ei käsitlenud.

30 Vt raamotsuse põhjendus 6.

31 Vt käesoleva ettepaneku punkt 5.

32 Kohtujurist Bobeki ettepanek kohtuasjas Ardic (C-571/17 PPU, EU:C:2017:1013, punkt 74). Vt selle kohta Lenaerts, K., „La vie après l'avis: Exploring the principle of mutual (yet not blind) trust“, *Common Market Law Review*, 2017, nr 3, lk 805.

33 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. juuni 2013. aasta määrus, millega kehtestatakse kriteeriumid ja mehhanismid selle liikmesriigi määramiseks, kes vastutab mõnes liikmesriigis kolmanda riigi kodaniku või kodakondsuseta isiku esitatud rahvusvahelise kaitse taotluse läbivaatamise eest (ELT 2013, L 180, lk 31; edaspidi „Dublini III määrus“).

34 Kui Dublini III määruses sätestatud kriteeriumide alusel varjupaigataotluse läbivaatamise eest algselt vastutavaks loetud liikmesriigis esineb ebainimliku või alandava kohtlemise oht, ei või varjupaigataotlejat sellesse riiki üle anda. Liikmesriik, kes määrab vastutava liikmesriigi kindlaks, peab jätkama nende kriteeriumide kontrollimist, et kindlaks määrata, kas vastutavaks võib määrata teise liikmesriigi. Kui see ei ole võimalik, saab ta ise vastutavaks riigiks. Vt Dublini III määruse artikli 3 lõige 2, millega kodifitseeriti 21. detsembri 2011. aasta kohtuotsus N. S. jt (C-411/10 ja C-493/10, EU:C:2011:865, punkt 94). Vt ka 16. veebruari 2017. aasta kohtuotsus C. K. jt (C-578/16 PPU, EU:C:2017:127, punkt 65); 26. juuli 2017. aasta kohtuotsus A.S. (C-490/16, EU:C:2017:585, punkt 41) ja 26. juuli 2017. aasta kohtuotsus Jafari (C-646/16, EU:C:2017:586, punkt 101).

57. Märgin siinkohal, et kui harta artiklis 4 ette nähtud ebainimliku või alandava kohtlemise keeld on absoluutne³⁵, siis harta artiklis 47 sätestatud õigus õiglasele kohtulikule arutamisele seda ei ole. Seda õigust võib nimelt piirata³⁶.

58. Minu arvates ei saa aga sellest järeldada, et harta artikli 47 rikkumise ohu tõttu ei võiks Euroopa vahistamismääruse täitmist edasi lükata. Niisugune on ka kohtujurist Sharpstoni seisukoht³⁷.

59. Esiteks ei viita nimelt miski raamotsuse artikli 1 lõike 3 sõnastuses sellele, et liikmesriigid on raamotsuse rakendamisel kohustatud järgima ainult neid põhiõigusi, mille puhul ei ole lubatud mingid piirangud, nagu harta artikkel 4.

60. Teiseks tuletan meelde, et raamotsusega kehtestati õigusasutuste vahel üleandmise süsteem, millega asendati liikmesriikide vaheline väljaandmine, mis eeldas poliitilise võimu sekkumist ja hindamist³⁸.

61. Minu arvates on aga raamotsuse alusel vastastikku tunnustatav ainult otsus, mis tehakse harta artikli 47 teise lõigu nõuetele vastava *kohtuliku* menetluse lõpus.

62. Märgin siinkohal, et 9. märtsi 2017. aasta kohtuotsuses Pula Parking (C-551/15, EU:C:2017:193, punkt 54), mis ei puudutanud küll mitte raamotsuse, vaid Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1215/2012³⁹ tõlgendamist, sedastas Euroopa Kohus, et „vastastikuse usalduse põhimõtte liidu liikmesriikide õigusemõistmise vastu, mis on nimetatud määruse kohaldamise alus, [eeldab] eelkõige seda, et otsused, mille täitmist taotletakse teises liikmesriigis, on tehtud *kohtumenetluses, mis pakub sõltumatuse ja erapooletuse tagatise ja milles järgitakse võistlevuse põhimõtet*“⁴⁰.

63. Samamoodi näib mulle, et Euroopa vahistamismääruste vastastikune tunnustamine eeldab, et karistused, mille täitmisele pööramiseks need määrused on välja antud, on mõistetud kohtumenetluse lõpul, mis vastab nimelt harta artikli 47 teises lõigus ette nähtud sõltumatuse ja erapooletuse nõuetele. Kohtu alla andmiseks tehtud Euroopa vahistamismääruste suhtes peab minu arvates kehtima sama nõue mis karistuse täitmisele pööramiseks tehtud vahistamismääruste suhtes. Nende täitmine eeldab nimelt, et menetlus toimub vahistamismääruse teinud liikmesriigis sõltumatus ja erapooletus kohtus.

64. Niisugune on muide kohtujurist Bobeki ettepanek, mille järgi „Euroopa vastastikuse tunnustamise süsteemis osalemiseks (ükskõik missuguses õigusvaldkonnas: karistus-, tsiviil- või haldusõiguse valdkonnas) peavad liikmesriigi kohtud vastama kõikidele kriteeriumidele, mis määravad liidu õiguses ära, et tegemist on „kohtuga“, sh sõltumatus“. Kohtujurist Bobek järeldab sellest, et kui „liikmesriigi kriminaalkohtud ei suuda enam tagada õigust õiglasele kohtulikule arutamisele“, siis „vastastikuse usalduse põhimõtet ei saa enam kohaldada“, mis välistab seega „automaatse vastastikuse tunnustamise“⁴¹.

35 5. aprilli 2016. aasta kohtuotsus Aranyosi ja Căldăraru (C-404/15 ja C-659/15 PPU, EU:C:2016:198, punkt 85); 6. septembri 2016. aasta kohtuotsus Petruhhin (C-182/15, EU:C:2016:630, punkt 56); 16. veebruari 2017. aasta kohtuotsus C. K. jt (C-578/16 PPU, EU:C:2017:127, punkt 59) ja 24. aprilli 2018. aasta kohtuotsus MP (Varasema piinamise ohvri täiendav kaitse) (C-353/16, EU:C:2018:276, punkt 36).

36 Vastavalt väljakujunenud kohtupraktikale võib õigust tõhusale õiguskaitsevahendile piirata, kui see piirang on vastavalt harta artikli 52 lõikele 1 põhjendatud, kui see on ette nähtud seadusega, arvestab nimetatud õiguse olemust ning on lähtuvalt proportsionaalsuse põhimõttest vajalik ja vastab tegelikult liidu poolt tunnustatud üldist huvi pakkuvatele eesmärkidele või kui on vaja kaitsta teiste isikute õigusi ja vabadusi (4. juuni 2013. aasta kohtuotsus ZZ, C-300/11, EU:C:2013:363, punkt 51; 17. septembri 2014. aasta kohtuotsus Liivimaa Lihaveis, C-562/12, EU:C:2014:2229, punkt 72; 6. oktoobri 2015. aasta kohtuotsus Schrems, C-362/14, EU:C:2015:650, punkt 95; 15. septembri 2016. aasta kohtuotsus Star Storage jt, C-439/14 ja C-488/14, EU:C:2016:688, punkt 49; 27. septembri 2017. aasta kohtuotsus Puškár, C-73/16, EU:C:2017:725, punkt 62, ja 20. detsembri 2017. aasta kohtuotsus Protect Natur-, Arten- und Landschaftsschutz Umweltorganisation, C-664/15, EU:C:2017:987, punkt 90).

37 Kohtujurist Sharpstoni ettepanek kohtuasjas Radu (C-396/11, EU:C:2012:648, punkt 97).

38 Vt raamotsuse põhjendus 5 ja 10. novembri 2016. aasta kohtuotsus Kovalkovas (C-477/16 PPU, EU:C:2016:861, punkt 41).

39 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. detsembri 2012. aasta määrus kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (ELT 2012, L 351, lk 1; edaspidi „Brüsseli Ia määrus“).

40 Kohtujuristi kursiiv.

41 Kohtujurist Bobeki ettepanek kohtuasjas Zdziaszek (C-271/17 PPU, EU:C:2017:612, punkt 86, ja joonealune märkus nr 16) (kohtujuristi kursiiv).

65. Järelikult, kui esineb tegelik oht, et menetlus vahistamismääruse teinud liikmesriigis ei vasta harta artikli 47 teise lõigu nõuetele, ei ole eeldus, millel põhineb raamotsuse artikli 1 lõikes 2 ette nähtud iga Euroopa vahistamismääruse täitmise kohustus, täidetud. Oht, et vahistamismääruse teinud liikmesriigis rikutakse harta artikli 47 teist lõiku, võib seega Euroopa vahistamismääruse täitmise keelata⁴².

66. Kolmandaks keelab Euroopa Inimõiguste Kohus osalisriikidel isikut välja saata, kui isikut ähvardab sihtriigis tegelik mitte ainult EIÕK artikli 3 vastase kohtlemise⁴³ või surmanuhtluse oht⁴⁴, mis rikub EIÕK artiklit 2 ja EIÕK protokoll nr 13 artiklit 1⁴⁵, vaid ka ilmselge õigusemõistmisest ilmajätmise oht, mis rikub EIÕK artiklit 6⁴⁶.

67. Leian seega, et harta artikli 47 teise lõigu rikkumise oht võib kaasa tuua kohustuse Euroopa vahistamismääruse täitmine edasi lükata.

68. Arvestades erandlikke asjaolusid, mille korral on vastavalt 18. detsembri 2014. aasta arvamusele 2/13 (liidu ühinemine EIÕKga) (EU:C:2014:2454, punkt 191) vastastikuse tunnustamise põhimõtet lubatud piirata, tuleks siiski arutada, kas Euroopa vahistamismääruse täitmine tuleb edasi lükata kohe, kui esineb tegelik harta artikli 47 teise lõigu rikkumise oht, või võib seda edasi lükata ainult siis, kui esineb tegelik selle õigusnormi *eriti raske* rikkumise oht.

b) Kas artikli 47 teise lõigu mis tahes rikkumise tõttu selle raskusest olenemata tuleb Euroopa vahistamismääruse täitmine edasi lükata?

1) Sissejuhatus

69. Eelotsusetaotlusest nähtub, et Iirimaa õiguses on vahistamismäärust täitev õigusasutus kohustatud isikut mitte üle andma, kui esineb tegelik oht, et asjaomast isikut ähvardab vahistamismääruse teinud liikmesriigis ilmselge õigusemõistmisest ilmajätmise oht⁴⁷.

70. Iirimaa kohtupraktika on kooskõlas Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikaga. Nimelt otsustas see kohus kohtuotsuses *Soering vs. Ühendkuningriik*, et väljaandmisotsus „[võib] erandjuhul tekitada probleeme seoses [EIÕK artikliga 6], kui põgenikule ei ole ilmselgelt võimaldatud õiglast kohtulikku arutamist“⁴⁸.

42 Märgin siinkohal, et 26. aprilli 2018. aasta kohtuotsuses *Donnellan* (C-34/17, EU:C:2018:282, punkt 61) otsustas Euroopa Kohus, et asjaolu, et direktiiviga 2010/24/EL (nõukogu 16. märtsi 2010. aasta direktiiv vastastikuse abi kohta maksude, maksete ja teiste meetmetega seotud nõuete sissenõudmisel (ELT 2010, L 84, lk 1)) kehtestatud abistamise kord võlgade sissenõudmisel on kvalifitseeritud „vastastikuseks“, „tähendab muu hulgas, et taotluse esitanud asutusel on kohustus *luua* [...] tingimused selleks, et taotluse saanud asutus saaks anda abi [...]“ (kohtujuristi kursiiv).

43 EIK 4. novembri 2014. aasta kohtuotsus *Tarakhel vs. Šveits* (CE:ECHR:2014:1104JUD002921712, punkt 93).

44 EIK 24. juuli 2014. aasta kohtuotsus *Al Nashiri vs. Poola* (CE:ECHR:2014:0724JUD002876111, punktid 576–579).

45 *Vilnius* 3. mail 2002 allkirjastatud EIÕK protokoll nr 13 surmanuhtluse igas olukorras kaotamise kohta.

46 EIK 17. jaanuari 2012. aasta kohtuotsus *Othman (Abu Qatada) vs. Ühendkuningriik* (CE:ECHR:2012:0117JUD000813909, punkt 258).

47 Eelotsusetaotluses on nimelt märgitud, et „kriteerium, mis võimaldab kindlaks määrata, kas üleandmine on EIÕK artikliga 6 vastuolus, on välja kujunenud. Vastavalt liikmesriigi väljakujunenud kohtupraktikale peab asjaomase isiku puhul esinema ilmselge õigusemõistmisest ilmajätmise tegelik oht. Kohtuotsuses *Minister for Justice, Equality and Law Reform vs. Brennan* [2007] IESC 24 otsustas Supreme Court (Iirimaa kõrgeim kohus), et isiku „üleandmisest Euroopa vahistamismäärust käsitleva 2003. aasta seaduse alusel keeldumine on õigustatud“ ainult erandlikel asjaoludel, „nagu selgelt kindlaks tehtud ja kardinaalne puudus vahistamismääruse teinud riigi kohtusüsteemis“.

48 EIK 7. juuli 1989. aasta kohtuotsus *Soering vs. Ühendkuningriik* (CE:ECHR:1989:0707JUD001403888, punkt 113).

71. Kuigi eelotsusetaotluse esitanud kohus ei küsi Euroopa Kohtult, kas Euroopa vahistamismääruse täitmine tuleb edasi lükata kohe, kui esineb tegelik harta artikli 47 teise lõigu rikkumise oht, või kas see tuleb edasi lükata ainult siis, kui esineb tegelik selle õigusnormi eriti raske rikkumise oht, nagu ilmselge õigusemõistmisest ilmajätmise oht, on minu arvates vaja seda küsimust käsitleda. See küsimus tuleneb nimelt käesoleva ettepaneku punktides 52–68 analüüsitud küsimusest. Peale selle on teises eelotsuse küsimuses sõnaselgelt nimetatud ilmselge õigusemõistmisest ilmajätmise tegelikku ohtu.

2) Ilmselge õigusemõistmisest ilmajätmise nõue

72. Leian, et selleks, et Euroopa vahistamismääruse täitmine tuleks edasi lükata, ei piisa sellest, et vahistamismääruse teinud liikmesriigis esineb tegelik harta artikli 47 teise lõigu rikkumise oht. Peab esinema ilmselge õigusemõistmisest ilmajätmise tegelik oht.

73. Esiteks tuleneb nimelt väljakujunenud kohtupraktikast, et vastastikuse usalduse põhimõtte piiranguid tuleb tõlgendada kitsalt⁴⁹.

74. Raamotsuse puhul on vahistamismäärust täitvad õigusasutused selle otsuse artikli 1 lõike 2 alusel kohustatud iga Euroopa vahistamismääruse täitma. Nad võivad selle täitmisest keelduda ainult põhjustel, mis on ammendavalt loetletud raamotsuse artiklites 3, 4 ja 4a. Järelikult, kui Euroopa vahistamismääruse täitmine on põhimõtte, siis selle määruse täitmisest keeldumine on käsitatav erandina, mida tuleb seepärast tõlgendada kitsalt⁵⁰.

75. Teiseks, nagu on eespool mainitud⁵¹, võib õigust õiglasele kohtulikule arutamisele piirata, tingimusel et need piirangud arvestavad selle õiguse põhiolemust, nagu näeb ette harta artikli 52 lõige 1.

76. Seepärast on vahistamismäärust täitev õigusasutus minu arvates kohustatud Euroopa vahistamismääruse täitmise edasi lükkama ainult siis, kui esineb mitte õiguse õiglasele kohtulikule arutamisele, vaid selle õiguse *olemusliku sisu* rikkumise tegelik oht.

77. Teisisõnu, niisuguse absoluutse õiguse nagu ebainimliku või alandava kohtlemise keelu puhul piisab täitmise edasi lükkamiseks sellest, et esineb selle õiguse rikkumise tegelik oht. Seevastu õiguse puhul, mis ei ole absoluutne, nagu õigus õiglasele kohtulikule arutamisele, tohib täitmise edasi lükata ainult siis, kui rikkumise tegelik oht puudutab selle õiguse olemuslikku sisu.

78. Kolmandaks vastab niisugune seisukoht Euroopa Inimõiguste Kohtu seisukohale.

79. Nagu on nimelt eespool märgitud⁵², on Euroopa Inimõiguste Kohus seisukohal, et selleks, et osalisriik oleks kohustatud isikut mitte välja saatma või andma, peab isikut ähvardama taotluse esitanud riigis mitte lihtsalt EIÕK artikli 6 rikkumise, vaid „ilmselge õigusemõistmisest ilmajätmise“ oht⁵³. Mis puutub õigusesse õiglasele kohtulikule arutamisele, siis ei ole selle kohtu jaoks seega piisav – nagu ebainimlike või alandavate karistuste või kohtlemise keelu puhul – lihtsalt „EIÕK artikli 3 vastase kohtlemise“⁵⁴ tegelik oht.

49 26. aprilli 2018. aasta kohtuotsus *Donnellan* (C-34/17, EU:C:2018:282, punkt 50).

50 23. jaanuari 2018. aasta kohtuotsus *Piotrowski* (C-367/16, EU:C:2018:27, punkt 48).

51 Vt käesoleva ettepaneku punkt 57 ja joonealune märkus 36.

52 Vt käesoleva ettepaneku punkt 70.

53 EIK 7. juuli 1989. aasta kohtuotsus *Soering vs. Ühendkuningriik* (CE:ECHR:1989:0707JUD001403888, punkt 113); EIK 2. märtsi 2010. aasta kohtuotsus *Al-Saadoon ja Mufdhi vs. Ühendkuningriik* (CE:ECHR:2010:0302JUD006149808, punkt 149); EIK 17. jaanuari 2012. aasta kohtuotsus *Othman (Abu Qatada) vs. Ühendkuningriik* (CE:ECHR:2012:0117JUD000813909, punkt 258); EIK 24. juuli 2014. aasta kohtuotsus *Al Nashiri vs. Poola* (CE:ECHR:2014:0724JUD002876111, punktid 456 ja 562–564) ja EIK 15. juuni 2017. aasta kohtuotsus *Harkins vs. Ühendkuningriik* (CE:ECHR:2017:0615DEC007153714, punkt 62).

54 EIK 28. veebruari 2008. aasta kohtuotsus *Saadi vs. Itaalia* (CE:ECHR:2008:0228JUD003720106, punkt 125).

80. Milles Euroopa Inimõiguste Kohtu hinnangul ilmselge õigusemõistmisest ilmajätmine seisneb?

81. Selle kohtu hinnangul läheb „ilmselge õigusemõistmisest ilmajätmine kaugemale lihtsalt eeskirjade eiramisest või menetlustagatiste puudumisest, mis võiksid [EIÖK] artiklit 6 rikkuda, kui need leiaksid aset osalisriigis endas. On vaja, et esineks [EIÖK] artikliga 6 tagatud õiglase kohtumenetluse põhimõtte nii raske rikkumine, et see tühistab või koguni hävitab selle artikliga kaitstud õiguse olemuse enese“⁵⁵.

82. Euroopa Inimõiguste Kohtu hinnangul võivad nii kujutada ilmselget õigusemõistmisest ilmajätmist, mis keelab asjaomast isikut välja anda või saata: süüdimõistmine *in absentia* ilma süüdistuse sisulistes küsimustes uuesti läbivaatamise võimaluseta⁵⁶; olemuselt lihtmenetlus, mis viiakse läbi kaitseõigusi täielikult eirates⁵⁷; vahi all pidamine, mille õiguspärasust ei saa lasta kontrollida sõltumatul ja erapooletul kohtul; tahtlik ja süstemaatiline keeldumine lubamast isikul, eriti välisriigis kinnipeetaval isikul suhelda kaitsjaga⁵⁸. See kohus omistab tähtsust ka asjaolule, et tsiviilisik peab ilmuma kohtu ette, mille koosseisus on kas või osaliselt sõjaväelased, kes sõltuvad täidesaatvast võimust⁵⁹.

83. Minu teada on Euroopa Inimõiguste Kohus leidnud ainult neljal juhul, et väljaandmine või väljasaatmine on EIÖK artikli 6 rikkumine. Need on kohtuotsus Othman (Abu Qatada) *vs.* Ühendkuningriik, kus ilmselge õigusemõistmisest ilmajätmine seisnes piinamise teel saadud tõendite vastuvõtmises; kohtuotsus Husayn *vs.* Poola, kus ilmselget õigusemõistmisest ilmajätmist iseloomustas nimelt kaebaja kaksteist aastat Ameerika Guantánamo sõjaväebaasis kinnipidamises, ilma et teda oleks süüdistust esitatud; kohtuotsus Al Nashiri *vs.* Poola, mis tehti kohtuotsusega Husayn *vs.* Poola samal päeval ja millel ma tahaks pikemalt peatuda; ning hiljutine kohtuotsus Al Nashiri *vs.* Rumeenia⁶⁰.

84. Kohtuotsuses Al Nashiri *vs.* Poola⁶¹ oli kaebaja, Saudi Araabia kodanik kinni võetud Araabia Ühendemiraatides ja üle viidud salajasse kinnipidamiskeskusesse Poolas, seejärel Ameerika Guantánamo sõjaväebaasi. Ta võeti vastutusele Guantánamo baasis asuva sõjaväekomisjoni ees enesetapurünnaku korraldamises Ameerika sõjalaeva vastu ja osalemises rünnakus Prantsuse naftatankerit vastu. Euroopa Inimõiguste Kohus järeldas, et esineb ilmselge õigusemõistmisest ilmajätmise tegelik oht kolme elemendi seisukohast. Esiteks ei olnud kõnealune sõjaväekomisjon sõltumatu ega erapooletu ning seda ei saanud seega pidada „kohtuks“ EIÖK artikli 6 lõike 1 tähenduses. See komisjon oli loodud „kohtumõistmiseks teatavate välisriikide kodanike üle terrorismivastases sõjas“, see ei kuulunud Ameerika Ühendriikide föderaalsesse kohtusüsteemi ja

55 EIK 17. jaanuari 2012. aasta kohtuotsus Othman (Abu Qatada) *vs.* Ühendkuningriik (CE:ECHR:2012:0117JUD000813909, punkt 260) ja EIK 24. juuli 2014. aasta kohtuotsus Al Nashiri *vs.* Poola (CE:ECHR:2014:0724JUD002876111, punkt 563).

56 EIK 16. oktoobri 2001. aasta kohtuotsus Einhorn *vs.* Prantsusmaa (CE:ECHR:2001:1016DEC007155501, punktid 33 ja 34). Sel juhul leidis EIK, et ilmselget õigusemõistmisest ilmajätmist ei olnud, sest kaebaja, kelle oli üks Pennsylvania kohus tagaselja süüdi mõistnud mõrvas, võis saada Pennsylvaniasse tagasi pöördumisel taotluse korral õiguse uuele kohtumenetlusele.

57 EIK 8. novembri 2005. aasta kohtuotsus Bader ja Kanbor *vs.* Rootsi (CE:ECHR:2005:1108JUD001328404, punkt 47). Menetlus, kus ei kuulatud ära ühtegi tunnistajat kohtuistungil, kus kõik kontrollitud tõendid oli esitanud prokurör ja kus ei osalenud süüdistatav ega isegi tema kaitsja, on iseloomulikult lühimenetlus ja täielik kaitseõiguste eitamine.

58 EIK 20. veebruari 2007. aasta kohtuotsus Al-Moayad *vs.* Saksamaa (CE:ECHR:2007:0220DEC003586503, punktid 100–108). Selles asjas järeldas EIK, et ilmselget õigusemõistmisest ilmajätmist ei olnud, sest kaebajat, keda taheti kohtu alla anda kahte terroristlikku organisatsiooni kuulumise pärast ja kelle kohta olid Ameerika Ühendriikide ametivõimud esitanud väljaandmise taotluse, ei toimetatud ühte kinnipidamiskeskustest, mis asuvad väljaspool Ameerika Ühendriike, kus tal ei oleks olnud võimalik kasutada kaitsjat ja kus tema üle oleks kohut mõistnud sõjaväekohus või muu erandlik kohus.

59 EIK 12. mai 2005. aasta kohtuotsus Öcalan *vs.* Türgi (CE:ECHR:2005:0512JUD004622199, punkt 112) ja EIK 24. juuli 2014. aasta kohtuotsus Al Nashiri *vs.* Poola (CE:ECHR:2014:0724JUD002876111, punkt 562).

60 EIK 17. jaanuari 2012. aasta kohtuotsus Othman (Abu Qatada) *vs.* Ühendkuningriik (CE:ECHR:2012:0117JUD000813909, punktid 263–287); EIK 24. juuli 2014. aasta kohtuotsus Husayn (Abu Zubaydah) *vs.* Poola (CE:ECHR:2014:0724JUD000751113, punkt 559); EIK 24. juuli 2014. aasta kohtuotsus Al Nashiri *vs.* Poola (CE:ECHR:2014:0724JUD002876111, punktid 565–569) ja EIK 31. mai 2018. aasta kohtuotsus Al Nashiri *vs.* Rumeenia (CE:ECHR:2018:0531JUD003323412, punktid 719–722).

61 EIK 24. juuli 2014. aasta kohtuotsus Al Nashiri *vs.* Poola (CE:ECHR:2014:0724JUD002876111).

koosnes ainult sõjaväelastest. Teiseks tugineb Euroopa Inimõiguste Kohus US Supreme Courti (Ameerika Ühendriikide kõrgeim kohus)⁶² kohtuotsusele, et otsustada, et see komisjon ei ole EIÕK artikli 6 lõike 1 tähenduses „seaduse alusel moodustatud“ kohus. Kolmandaks on sama kohtu hinnangul väga tõenäoline, et kaebaja vastu kasutatakse piinamise teel saadud tõendeid⁶³.

85. Teen ettepaneku võtta omaks kriteerium, millest lähtus Euroopa Inimõiguste Kohus, ja asuda seisukohale, et Euroopa vahistamismääruse täitmise võib edasi lükata ainult siis, kui vahistamismääruse teinud liikmesriigis esineb ilmselge õigusemõistmisest ilmajätmise tegelik oht.

3) Ilmselge õigusemõistmisest ilmajätmise iseloomustus kohtute sõltumatus seisukohast

86. Käesoleval juhul on eelotsusetaotluse esitanud kohus seisukohal, et esineb tegelik oht, et L. M. jäetakse vahistamismääruse teinud liikmesriigis ilmselgelt õigusemõistmisest ilma, eelkõige selle liikmesriigi kohtute sõltumatus puudumise tõttu.

87. Kas vahistamismääruse teinud liikmesriigi kohtute sõltumatus puudumist võib käsitada ilmselge õigusemõistmisest ilmajätmisena?

88. Tuletan siinkohal meelde, et harta artikli 47 teises lõigus on ette nähtud, et igapähe on õigus asja arutamisele sõltumatus ja erapooletus kohtus.

89. Euroopa Kohtu väljakujunenud kohtupraktika kohaselt on mõistel „sõltumatus“ kaks aspekti. Esimene, väline aspekt eeldab, et kohus oleks kaitstud väljastpoolt tuleva sekkumise või surve eest, mis võiks ohtu seada selle liikmete otsustamise sõltumatus neile lahendamiseks antud vaidluste suhtes. Teine, sisemine aspekt on seotud erapooletuse mõistega ja selle eesmärk on võrdse distantsi säilitamine menetlusosaliste ja nende vastavate huvide vahel menetluse eset arvestades. See aspekt eeldab, et peetakse kinni objektiivsusest ja vaidluse lahendamisel ei võeta arvesse ühtegi huvi, mis ei ole rangelt seotud õigusnormi kohaldamisega⁶⁴. Need sõltumatus ja erapooletuse tagatised eeldavad selliste normide olemasolu, mis puudutavad muu hulgas kohtu koosseisu, liikmete nimetamist, ametiaega ning ka liikmete hääletamisest hoidumise, taandamise ja tagasikutsumise aluseid ning mis lubavad ümber lükata õigussubjektide põhjendatud kahtlusi selles osas, kas nimetatud organ on väljaspool väliste tegurite haardeulatust, ja selles osas, kas nimetatud kohus on tema hinnatavate vastandlike huvide suhtes neutraalne⁶⁵.

90. Minu arvates ei saa välistada, et vahistamismääruse teinud liikmesriigi kohtute sõltumatus puudumine võiks *põhimõtteliselt* olla ilmselge õigusemõistmisest ilmajätmine.

62 See kohus märgib nimelt oma kohtuotsuse punktis 567(ii): „[the military commission] did not have legitimacy under US and international law resulting in, as the Supreme Court found, its lacking the ‘power to proceed’ and [...], consequently, it was not ‘established by law’ for the purposes of Article 6§1“.

63 EIK 24. juuli 2014. aasta kohtuotsus Al Nashiri vs. Poola (CE:ECHR:2014:0724JUD002876111, punktid 565–569). Sarnane arutluskäik on esitatud EIK 31. mai 2018. aasta kohtuotsuse Al Nashiri vs. Rumeenia (CE:ECHR:2018:0531JUD003323412) punktides 719–722.

64 19. septembri 2006. aasta kohtuotsus Wilson (C-506/04, EU:C:2006:587, punktid 51 ja 52); 16. veebruari 2017. aasta kohtuotsus Margarit Panicello (C-503/15, EU:C:2017:126, punktid 37 ja 38) ja 14. juuni 2017. aasta kohtuotsus Online Games jt (C-685/15, EU:C:2017:452, punktid 60 ja 61).

65 19. septembri 2006. aasta kohtuotsus Wilson (C-506/04, EU:C:2006:587, punkt 53); 14. mai 2008. aasta kohtumäärus Pilato (C-109/07, EU:C:2008:274, punkt 24) ja 31. jaanuari 2013. aasta kohtuotsus D. ja A. (C-175/11, EU:C:2013:45, punkt 97).

91. Esiteks asus Euroopa Kohus 27. veebruari 2018. aasta kohtuotsuses Associação Sindical dos Juízes Portugueses (C-64/16, EU:C:2018:117, punktid 41 ja 42) nimelt seisukohale, et „on esmatähtis säilitada [liikmesriikide kohtute] sõltumatus“ ja et „[s]õltumatuse tagatis [...] on õigusemõistmise ülesandega lahutamatult seotud“⁶⁶. Eelkõige kohtu koosseisu tagatiste olemasolu on õiguse õiglasele kohtulikule arutamisele nurgakivi⁶⁷.

92. Teiseks leidis Euroopa Inimõiguste Kohus kohtuotsustes Al Nashiri vs. Poola ja Al Nashiri vs. Rumeenia⁶⁸, et ilmselge õigusemõistmisest ilmajätmise tegelik oht esineb eelkõige põhjusel, et Guantánamo baasis moodustatud sõjaväekomisjon ei olnud sõltumatu ega erapooletu ning seda ei saanud seega pidada EIÕK artikli 6 lõike 1 tähenduses „kohtuks“⁶⁹.

93. Rõhutan siiski, et kohtu sõltumatuse ja erapooletuse puudumist saab käsitada ilmselge õigusemõistmisest ilmajätmisena ainult siis, kui see on nii raske, et see taandab kohtumenetluse õigluse olematuks. Nagu märkis Euroopa Inimõiguste Kohus kohtuotsuses Othman (Abu Qatada) vs. Ühendkuningriik, on selles kohtuotsuses kõne all oleva piinamise teel saadud tõendite vastuvõtmise ja EIÕK artikli 6 rikkumiste vahel, mis on tingitud näiteks kohtu koosseisust, otsustava tähtsusega erinevus⁷⁰.

94. Eriti tahan ma rõhutada, et asjaolu, et kohtuotsused Al Nashiri vs. Poola ja Al Nashiri vs. Rumeenia⁷¹, mis on seni ainsad, kus Euroopa Inimõiguste Kohus järeldas, et on rikutud EIÕK artiklit 6 nimelt sihtriigi kohtute sõltumatuse ja erapooletuse puudumise tõttu, puudutasid erakorralisi kohtuid, mis on pädevad terrorismi asjades ja koosnevad ainult sõjaväelastest.

95. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne on nende kaalutluste põhjal kindlaks määrata, kas *käesoleval juhul* on väidetav Poola kohtute sõltumatuse puudumine nii raske, et see taandab kohtumenetluse õigluse olematuks ja on seetõttu ilmselge õigusemõistmisest ilmajätmine. Nagu märkis Euroopa Kohus kohtuotsuses Aranyosi ja Căldăraru, peab ta selleks tuginema objektiivsetele, usaldusväärsetele, täpsetele ja nõuetekohaselt ajakohastatud andmetele kinnipidamistingimuste kohta vahistamismääruse teinud liikmesriigis, mis näitavad, millised on Poola kohtusüsteemi puudused tegelikult⁷². Siinkohal võib arvesse võtta komisjoni põhjendatud ettepanekut, nagu ka Veneetsia komisjoni arvamusi, tingimusel, et – ma tulen selle juurde tagasi – eelotsusetaotluse esitanud kohus hangib teavet olude edasise kujunemise kohta Poolas pärast neid dokumente.

96. Kui oletada, et vahistamismäärust täitev õigusasutus tuvastab, et vahistamismääruse teinud liikmesriigi kohtusüsteemi puuduste tõttu on ilmselge õigusemõistmisest ilmajätmise tegelik oht, kas ta on siis ainuüksi selle järelduse põhjal kohustatud Euroopa vahistamismääruse täitmise edasi lükkama? Või peab ta kontrollimist jätkama ja tuvastama, kas sellest määrusest *puudutatud isiku puhul* esineb see oht? Sellele küsimusele asungi nüüd vastama.

66 Vt ka 19. septembri 2006. aasta kohtuotsus Wilson (C-506/04, EU:C:2006:587, punkt 49); 14. juuni 2017. aasta kohtuotsus Online Games jt (C-685/15, EU:C:2017:452, punkt 60) ja 13. detsembri 2017. aasta kohtuotsus El Hassani (C-403/16, EU:C:2017:960, punkt 40).

67 1. juuli 2008. aasta kohtuotsus Chronopost ja La Poste vs. UFEX jt (C-341/06 P et C-342/06 P, EU:C:2008:375, punkt 46); 19. veebruari 2009. aasta kohtuotsus Gorostiaga Atxalandabaso vs. parlament (C-308/07 P, EU:C:2009:103, punkt 42) ja 31. jaanuari 2018. aasta kohtuotsus Gyarmathy vs. FRA (T-196/15 P, ei avaldata, EU:T:2018:47, punkt 97).

68 EIK 24. juuli 2014. aasta kohtuotsus Al Nashiri vs. Poola (CE:ECHR:2014:0724JUD002876111) ja EIK 31. mai 2018. aasta kohtuotsus Al Nashiri vs. Rumeenia (CE:ECHR:2018:0531JUD003323412).

69 Vt käesoleva ettepaneku punkt 84.

70 EIK 17. jaanuari 2012. aasta kohtuotsus Othman (Abu Qatada) vs. Ühendkuningriik (CE:ECHR:2012:0117JUD000813909, punkt 265).

71 EIK 24. juuli 2014. aasta kohtuotsus Al Nashiri vs. Poola (CE:ECHR:2014:0724JUD002876111) ja EIK 31. mai 2018. aasta kohtuotsus Al Nashiri vs. Rumeenia (CE:ECHR:2018:0531JUD003323412).

72 5. aprilli 2016. aasta kohtuotsus Aranyosi ja Căldăraru (C-404/15 ja C-659/15 PPU, EU:C:2016:198, punkt 89). Vt ka 21. detsembri 2011. aasta kohtuotsus N. S. jt (C-411/10 ja C-493/10, EU:C:2011:865, punkt 91).

c) Kas vahistamismäärust täitev õigusasutus peab tuvastama, et asjaomase isiku puhul esineb ilmselge õigusemõistmisest ilmajätmise oht?

1) Sissejuhatus ja poolte seisukohad

97. Euroopa Kohus otsustas 5. aprilli 2016. aasta kohtuotsuses Aranyosi ja Căldăraru (C-404/15 ja C-659/15 PPU, EU:C:2016:198, punktid 91–93) – nagu ma ütlesin –, et vahistamismäärust täitev õigusasutus on kohustatud Euroopa vahistamismääruse täitmise edasi lükkama ainult siis, kui ta tuvastab esiteks, et vahistamismääruse teinud liikmesriigis esineb üldiste kinnipidamistingimuste tõttu selles liikmesriigis tegelik ebainimliku või alandava kohtlemise oht, ja teiseks, et asjaomase isiku puhul esineb see oht⁷³. Euroopa Kohtu hinnangul nimelt ei puuduta kinnipidamissüsteemi puudused, isegi kui need on üleüldised, tingimata *kõiki* kinnipidamiskeskusi. Ainuüksi tuvastatud asjaolust, et kinnipidamissüsteemis esineb puudusi, ei saa seega järeldada, et *asjaomast isikut* koheldaks ebainimlikult või alandavalt.

98. Eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab, et juhul, kus vahistamismääruse teinud liikmesriigi kohtusüsteemi puudused on eriti rasked, see tähendab kui see liikmesriik ei austa enam õigusriigi põhimõtet, tuleb üleandmisest keelduda, ilma et oleks vaja kontrollida, et asjaomase isiku puhul esineb see oht⁷⁴.

99. Minister väidab, et nimetatud kohtuotsuses Aranyosi ja Căldăraru määratletud kontrolli teine etapp on kohaldatav. Kui see ei oleks kohaldatav, oleks selle tagajärg Iirimaa õigusasutuste süstemaatiline keeldumine Poola Vabariigi väljastatud Euroopa vahistamismääruste täitmisest. Ta rõhutab nimelt, et niisugune süstemaatiline keeldumine ei oleks kooskõlas raamotsuse põhjendusega 10 ega põhiseadusliku väärtuse põhimõttega, milleks on vastastikune usaldus, ega ELL artiklis 4 sätestatud liikmesriikide võrdõiguslikkuse põhimõttega.

100. L. M. on seisukohal, et kohtuotsuses Aranyosi ja Căldăraru määratletud kontrolli teine etapp ei saa olla kohaldatav olukorrale, kus usaldus, mis on liikmesriikidel selle vastu, et Poola Vabariik austab kõige põhjanevamat väärtust, nimelt õigusriiki, on lihtsalt hävitatud.

101. Hispaania valitsus on arvamusel, et kohtuotsuses Aranyosi ja Căldăraru määratletud kontrolli teine etapp on kohaldatav. Ungari valitsus on seisukohal, et seda, kas Poola õigussüsteemis on puudusi, saab tuvastada ainult menetlus ELL artiklis 7 ette nähtud menetluse raames ja seega ei ole samas kohtuotsuses määratletud kontrolli esimene etapp teostatud. Kui oletada, et see on teostatud, siis oleks selle kontrolli teine etapp Ungari valitsuse hinnangul kohaldatav. Madalmaade valitsus väidab, et see teine etapp on kohaldatav.

102. Poola valitsuse sõnul ei ole Poolas õigusriigi põhimõtte rikkumise ohtu ega ohtu, et rikutakse asjaomase isiku L. M-i õigust õiglasele kohtulikule arutamisele. Ühelt poolt ei saa eelotsusetaotluse esitanud kohus tema arvates komisjoni põhjendatud ettepanekule tugineda selleks, et järeldada, et Poolas rikutakse õigusriigi põhimõtet, kuna Poola õigusakte nimelt muudeti pärast selle põhjendatud ettepaneku vastuvõtmist. Eelotsusetaotluse esitanud kohtul ei ole Poola valitsuse sõnul pädevust tuvastada, et Poola Vabariik rikub õigusriigi põhimõtet, kuna see on ELL artiklis 7 ette nähtud menetluses Ülemkogu pädevuses. Eelotsusetaotluse esitanud kohtul ei ole tema sõnul ka pädevust raamotsuse kohaldamist peatada, kuna see on vastavalt raamotsuse põhjendusele 10 nõukogu

73 Vt ka 6. septembri 2016. aasta kohtuotsus Petruhhin (C-182/15, EU:C:2016:630, punkt 58) ja 6. septembri 2017. aasta kohtumäärus Peter Schotthöfer & Florian Steiner (C-473/15, EU:C:2017:633, punktid 24–26).

74 Vt käesoleva ettepaneku punkt 24.

pädevuses. Teiselt poolt ei ole eelotsusetaotluse esitanud kohus tema arvates kindlaks teinud, et L. M-i enda puhul esineb tegelik oht, et rikutakse tema õigust õiglasele kohtulikule arutamisele. Selle kohtu pädevuses ei ole tema arvates nimelt märkida isegi oletuslikke põhjuseid, mille pärast L. M-i puhul esineks oht, et talle ei võimaldata õiglast kohtulikku arutamist.

103. Komisjon väidab, et eespool nimetatud kohtuotsuses Aranyosi ja Căldăraru määratletud kontrolli teine etapp on kohaldatav. Asjaolu, et liikmesriigi kohta tehti ELL artikli 7 lõike 1 tähenduses põhjendatud ettepanek, ei tähenda tema arvates, et isiku üleandmine sellele liikmesriigile seaks selle isiku automaatselt õiguse õiglasele kohtulikule arutamisele rikkumise tegelikku ohtu. Komisjoni arvates ei saa nimelt välistada, et selle liikmesriigi kohtud on teatud olukordades võimelised arutama asja harta artikli 47 teises lõigus nõutud sõltumatusega. Järelikult oleks nõutav juhtumipõhine kontrollimine. Selleks et seda individuaalset hindamist lõpule viia, peaks vahistamismäärust täitev õigusasutus arvesse võtma nii asjaomase isiku identiteeti (nimelt, kas tegu on poliitilise vastasega või kas ta kuulub sotsiaal- või rahvusvähemusse, mida diskrimineeritakse) kui ka selle süüteo laadi ja asjaolusid, mille pärast ta on tagaotsitav (nimelt, kas see süütegu on poliitilist laadi, toime pandud sõna- või ühinguvabaduse kasutamisel või on võimuesindajad teinud selle kohta avalikke avaldusi). Lõpuks peaks eelotsusetaotluse esitanud kohus arvesse võtma pensionieale lähenevate kohtunike olukorda (kelle ametis hoidmine üle selle vanuse sõltub nüüdsest täitevvõimu kaalutlusotsusest) või kohtunike ametikõrgenduse eeskirju.

2) Individuaalse hindamise nõue

104. Leian, et vahistamismäärust täitev õigusasutus on kohustatud Euroopa vahistamismääruse täitmise edasi lükkama ainult siis, kui ta tuvastab mitte ainult, et vahistamismääruse teinud liikmesriigi kohtusüsteemi puuduste tõttu esineb ilmselge õigusemõistmisest ilmajätmise tegelik oht, vaid ka, et asjaomase isiku puhul esineb see oht.

105. Märgin nimelt esiteks, et vastavalt 18. detsembri 2014. aasta arvamusele 2/13 (liidu ühinemine EIÕKga) (EU:C:2014:2454, punkt 192) võib liikmesriikide erandkorras kontrollimine teise liikmesriigi poolt põhiõiguste järgimise suhtes puudutada ainult nende õiguste järgimist „konkreetsel juhul“.

106. Seisukoht, et vahistamismäärust täitev õigusasutus on kohustatud Euroopa vahistamismääruse täitmise edasi lükkama ilma kontrollimata, kas *asjaomase isiku puhul* esineb ilmselge õigusemõistmisest ilmajätmise oht, mida ta peab tekkinuks kohtusüsteemi puuduste tõttu, oleks minu arvates vastuolus raamotsuse põhjendusega 10, mille kohaselt võib „[Euroopa vahistamismääruse mehhanismi] kohaldamise [...] peatada ainult siis, kui üks liikmesriik on raskelt ja jätkuvalt rikkunud [ELL] artikli 6 lõikes 1 sätestatud põhimõtteid ja kui rikkumise on [ELL] artikli 7 lõike 1 alusel kindlaks teinud nõukogu“. See põhjendus 10 keelab liikmesriikidel raamotsuse kohaldamist liikmesriigi suhtes peatada, välja arvatud juhul, kui Euroopa Ülemkogu on selle liikmesriigi suhtes vastu võtnud otsuse selle põhjal, mis on nüüd ELL artikli 7 lõige 2⁷⁵. Seevastu ei keela see liikmesriigil raamotsuse kohaldamist peatada „konkreetsel juhul“, see tähendab konkreetse Euroopa vahistamismääruse täitmist edasi lükata. Märgin lisaks, et 5. aprilli 2016. aasta kohtuotsuses Aranyosi ja Căldăraru (C-404/15 ja C-659/15 PPU, EU:C:2016:198) Euroopa Kohus lubas niisugust edasilükkamist ilma Euroopa Ülemkogu niisuguse otsuseta.

107. Peale selle ei lõhutaks raamotsuse „konkreetsel juhul“ täitmise peatamisega ELL artikli 4 lõikes 2 sätestatud liikmesriikide võrdsust.

⁷⁵ Raamotsus otsus võeti vastu nimelt 13. juunil 2002, st enne Nice'i lepingu jõustumist 1. veebruaril 2003 (ELT 2001, C 80, lk 1). Just Nice'i lepingu artikli 1 lõikega 1 aga lisatigi artiklisse 7 lõige 1. Raamotsuse põhjenduse 10 viidet ELL artikli 7 lõikele 1 tuleb seega nüüd lugeda viitena ELL artikli 7 lõikele 2. Vt selle kohta käesoleva ettepaneku punkt 38.

108. Teiseks, isegi kui oletada, et Poolas on hiljutiste kohtusüsteemi reformide tõttu ilmselge õigusemõistmisest ilmajätmise tegelik oht⁷⁶, ei saa sellest järeldada, et ükski Poola kohus ei ole võimeline *mis tahes* asja arutama vastavuses harta artikli 47 teise lõiguga. Nõustun täielikult komisjoni argumendiga, et „isegi kui on tuvastatud, et vahistamismääruse teinud liikmesriigis on õigusriik tõsiselt ohus [...], ei saa välistada, et seal võiks olla olusid, kus kohtute võime menetleda kohtuasja harta artikli 47 teises lõigus sätestatud põhiõiguse austamise tagamiseks vajaliku sõltumatusena on säilinud“.

109. Kolmandaks, et kindlaks määrata, kas on tegelik EIÕK artikli 3 vastase kohtlemise oht, Euroopa Inimõiguste Kohus „hinda[b] kaebaja sihtriiki tagasi saatmise ette aimatavaid tagajärgi, võttes arvesse üldist olukorda selles riigis ja asjaomase isiku juhtumile eriomaseid asjaolusid“⁷⁷. Selle kohtu hinnangul ei tõenda ainuüksi asjaolu, et konkreetses riigis esineb inimõiguste austamisel üldine probleem, et asjaomase isiku sellesse riiki tagasi saatmine oleks EIÕK artikliga 3 vastuolus⁷⁸. Samamoodi võtab ta praktikas selleks, et kontrollida, kas esineb ilmselge õigusemõistmisest ilmajätmise tegelik oht, arvesse mitte ainult olukorda sihtriigis, vaid ka asjaomase isikut puudutavaid eriomaseid asjaolusid⁷⁹.

110. Näiteks otsustas Euroopa Inimõiguste Kohus EIÕK artikli 3 kohta kohtuotsuses *Mo. M. vs. Prantsusmaa*, et kaebaja tagasisaatmine Tšaadi, kust ta oli pärast Tšaadi salateenistuste poolt arreteerimist ja piinamist põgenenud, oleks EIÕK artikli 3 rikkumine. See kohus tugineb kohalike valitsusväliste organisatsioonide ja institutsionaalsete vaatlejate aruannetele, kust tuleneb, et üldist olukorda Tšaadis iseloomustavad sõjaväevanglad, mida juhivad salateenistused. See kohus hindab seejärel kaebaja isiklikku olukorda. Ta märgib selle kohta ühelt poolt, et arstitõendid kinnitavad, et isikut oli Tšaadis juba piinatud, teiselt poolt, et sinna tagasi saatmise korral ähvardab teda uuesti piinamise oht, kuna ta võitleb Prantsusmaal opositsioonierakonna ridades ja et näib, et Tšaadi ametivõimud väljastasid tema kohtu ette toomise määruse kolm aastat pärast tema Tšaadist lahkumist⁸⁰.

111. Kohtuotsuses *M. G. vs. Bulgaaria* järeldab Euroopa Inimõiguste Kohus, et kaebajal, keda Vene ametivõimud taga otsivad, et anda ta ühe Põhja-Kaukaasia vabariigi, Inguššia kriminaalkohtute alla kahtlustatuna kuuluvuses tšetšeeni sõjalisse rühmitusse, on tõsine ja tõendatud oht, et teda hakatakse Venemaale väljaandmise korral piinama. See kohus analüüsis kõigepealt üldist olukorda Põhja-Kaukaasias ja tuvastas, et see piirkond on jätkuvalt relvastatud konflikti piirkond, mis on silmatorkav nimelt kohtuväliste hukkamiste, piinamise ja muu ebainimliku või alandava kohtlemise poolest. Teiseks analüüsis see kohus kaebaja isiklikku olukorda ja täheldas, et tema suhtes toimub kriminaalmenetlus eelkõige osalemise eest relvastatud rühmituses, terrorismiaktide ettevalmistamises, relva- ja uimastikaubanduses, et Vene salateenistused konfiskeerisid tema kodust suures koguses relvi ja et Vene ametivõimud kahtlustavad teda kuuluvuses relvastatud džihaadi rühmitusse. Kohus järeldas sellest, et kaebajat ähvardab vangistamise korral Põhja-Kaukaasia kinnipidamisasutuses eriline piinamisohu⁸¹.

76 Hindamine, mis on, nagu käesoleva ettepaneku punktides 35 ja 95 märgitud, eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne.

77 EIK 30. oktoobri 1991. aasta kohtuotsus *Vilvarajah jt vs. Ühendkuningriik* (E:ECHR:1991:1030JUD001316387, punkt 108); EIK 28. veebruari 2008. aasta kohtuotsus *Saadi vs. Itaalia* (CE:ECHR:2008:0228JUD003720106, punkt 130); EIK 17. jaanuari 2012. aasta kohtuotsus *Othman (Abu Qatada) vs. Ühendkuningriik* (CE:ECHR:2012:0117JUD000813909, punkt 187) ja EIK 23. märtsi 2016. aasta kohtuotsus *F. G. vs. Roots* (CE:ECHR:2016:0323JUD004361111, punkt 120) (kohtujuristi kursiiv).

78 EIK 28. veebruari 2008. aasta kohtuotsus *Saadi vs. Itaalia* (CE:ECHR:2008:0228JUD003720106, punkt 131); EIK 25. aprilli 2013. aasta kohtuotsus *Savridin Dzhurayev vs. Venemaa* (CE:ECHR:2013:0425JUD007138610, punktid 153 ja 169) ja EIK 25. märtsi 2014. aasta kohtuotsus *M. G. vs. Bulgaaria* (CE:ECHR:2014:0325JUD005929712, punkt 79).

79 EIK 17. jaanuari 2012. aasta kohtuotsus *Othman (Abu Qatada) vs. Ühendkuningriik* (CE:ECHR:2012:0117JUD000813909, punktid 272 ja 277–279). Vt ka käesoleva ettepaneku punkt 112.

80 EIK 18. aprilli 2013. aasta kohtuotsus *Mo. M. vs. Prantsusmaa* (CE:ECHR:2013:0418JUD001837210, punktid 38–43).

81 EIK 25. märtsi 2014. aasta kohtuotsus *M. G. vs. Bulgaaria* (CE:ECHR:2014:0325JUD005929712, punktid 87–91).

112. EIÕK artikli 6 lõike 1 kohta otsustas Euroopa Inimõiguste Kohus kohtuotsuses *Ahorugeze vs. Rootsi*, et kaebaja, hutu rahvusest Rwanda kodaniku väljaandmine Rwandale, kus tema üle tuleb kohut mõista genotsiidis ja inimsusevastastes kuritegudes, ei seadnud teda ilmselge õigusemõistmisest ilmajätmise tegelikku ohtu. See kohus oli nimelt Rwanda asjade rahvusvahelise kriminaalkohtu otsuste ja Madalmaade uurijate ja Norra politsei antud teabe põhjal seisukohal, et ei ole tõendatud, et Rwanda kohtud ei ole sõltumatud ja erapooletud. Peale selle analüüsib ta kaebaja isiklikku olukorda. Ta on seisukohal, et asjaolu, et isik andis kaitseks tunnistusi Rwanda asjade rahvusvahelise kriminaalkohtu ees, ega asjaolu, et isik oli juhtinud Rwanda tsiviillennundusametit, ega tema süüdimõistmine võõra vara hävitamises 1994. aasta genotsiidi ajal ei sea teda ilmselge õigusemõistmisest ilmajätmise ohtu⁸².

3) *Kuidas tõendada, et asjaomase isiku puhul esineb vahistamismääruse teinud liikmesriigis ilmselge õigusemõistmisest ilmajätmise tegelik oht?*

113. Mulle näib, et – nagu väidab komisjon – selleks, et tõendada, et asjaomase isiku puhul esineb kõnealuse ilmselge õigusemõistmisest ilmajätmise oht, tuleb tõendada, et esineb eriasjaolusid seoses kas selle isiku või süüteoga, milles ta on kohtu alla antud või süüdi mõistetud, mis seavad teda sellisesse ohtu. Seega teeb komisjon muu hulgas ettepaneku kontrollida, kas isik, kelle kohta on tehtud Euroopa vahistamismäärus, on poliitiline vastane või kas ta kuulub sotsiaal- või rahvusrühma, mida diskrimineeritakse. Komisjon teeb samuti ettepaneku kontrollida muu hulgas, kas süütegu, milles asjaomane isik on kohtu alla antud, on poliitilist laadi või kas võimuesindajad on teinud avalikke avaldusi selle süüteo või karistuse kohta. Mulle näib, et need ettepanekud tuleb vastu võtta.

114. Märgin selle kohta, et raamotsuse põhjenduse 12 teises lauses on sõnaselgelt ette nähtud võimalus isiku üleandmisest keelduda, kui objektiivsete andmete põhjal on alust arvata, et tema kohta tehtud Euroopa vahistamismäärus on välja antud tema kohtu alla andmiseks või karistamiseks nimelt tema poliitiliste arvamuste tõttu.

115. Tõendamiskoormise osas tuleb minu arvates nõuda, et asjaomane isik tõendaks, et on mõjuvaid põhjuseid arvata, et vahistamismääruse teinud liikmesriigis on tal tegelik ilmselge õigusemõistmisest ilmajätmise oht. Niisugune seisukoht vastab Euroopa Inimõiguste Kohtu omale, kes leiab peale selle, et kui seda on tõendatud, on asjaomase riigi ülesanne kõik sellekohased kahtlused kõrvaldada⁸³.

116. Käesoleval juhul väidab L. M., et tal on Poolas tegelik ilmselge õigusemõistmisest ilmajätmise oht, sest seal õigusriiki, „mille põhiolemus on õigus tõhusale õiguskaitsele, mida omakorda saab tagada ainult sellega, et on olemas sõltumatu kohtusüsteem“, enam ei austata⁸⁴.

117. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne on hinnata, kas niisugused väited tõendavad, et L. M-i puhul esineks vahistamismääruse teinud õigusasutusele üleandmise korral Poola kohtusüsteemi puudustest tingitud ilmselge õigusemõistmisest ilmajätmise tegelik oht, kui oletada, et niisugune oht on.

118. Märgin siiski, et L. M. ei märgi mingil hetkel, kuidas mõjutavad Poola kohtusüsteemi hiljutised reformid tema isiklikku olukorda. Ta ei selgita, mille poolest takistavad Poola kohtusüsteemi puudused, kui oletada, et need on tõendatud, *tema asja* arutamist sõltumatus ja erapooletus kohtus. L. M. ainult väidab üldiselt, et Poola kohtusüsteem ei vasta õigusriigi nõuetele.

⁸² EIK 27. oktoobri 2011. aasta kohtuotsus *Ahorugeze vs. Rootsi* (CE:ECHR:2011:1027JUD003707509, punktid 125–129).

⁸³ EIK 27. oktoobri 2011. aasta kohtuotsus *Ahorugeze vs. Rootsi* (CE:ECHR:2011:1027JUD003707509, punkt 116); EIK 17. jaanuari 2012. aasta kohtuotsus *Othman (Abu Qatada) vs. Ühendkuningriik* (CE:ECHR:2012:0117JUD000813909, punkt 261) ja EIK 19. veebruari 2013. aasta kohtuotsus *Yefimova vs. Venemaa* (CE:ECHR:2013:0219JUD003978609, punkt 220).

⁸⁴ Täpsustan, et käesoleva ettepaneku punktis 22 nimetatud High Courti (kõrge kohus) 12. märtsi 2018. aasta kohtuotsusest nähtub, et L. M-i kaitsja püüdis hankida tõendeid kohtusüsteemi seisukorra kohta Poolas. Ta esitas nimelt eelotsusetaotluse esitanud kohtule dokumendi, mille on väljastanud Poola ametlik organ, mille täpne nimi ei ole eelotsusetaotluse esitanud kohtule teada. Selle dokumendi järgi on Poola kohtuvõim teistest võimudest sõltumatu, järelevalve, mida justiitsminister teostab tavaliste kohtute üle, on puhtalt halduslik ja minister ei kahjusta kohtunike sõltumatust.

119. Minu arvates püütakse L. M-i argumentidega seega ainult tõendada, et kohtusüsteemi puuduste tõttu esineb Poolas ilmselge õigusemõistmisest ilmajätmise tegelik oht, mitte tõendada, et vahistamismääruse teinud õigusasutusele üleandmise korral esineks tema enda puhul see oht. Tuletan meelde, et – nagu märkis Euroopa Inimõiguste Kohus – ainult asjaolu, et konkreetnes riigis on inimõiguste austamisel üldisi probleeme (kui oletada, et see on tõendatud), iseenesest ei tõenda, et asjaomase isiku sellesse riiki tagasi saatmine seaks ta ilmselgesse õigusemõistmisest ilmajätmise ohtu⁸⁵. Näiteks kohtuotsuses *Yefimova vs. Venemaa* oli Euroopa Inimõiguste Kohus seisukohal, et kuigi Kasahhi kohtute sõltumatuses on põhjust kahelda, ei ole kaebaja tõendanud, et need kahtlused kujutavad endast ilmselge õigusemõistmisest ilmajätmise tegelikku ohtu, *ega et tema ise satuks Kasahstanile väljaandmise korral sellesse ohtu*⁸⁶.

120. Tuletan siinkohal meelde, et L. M-i suhtes toimub kriminaalmenetlus uimastikaubanduse tõttu ja et kohtutoimikus ei viita miski sellele, et niisuguse süüteo või L. M-i enda isiku puhul oleks eripära, mille tõttu esineks tema puhul väidetav ilmselge õigusemõistmisest ilmajätmise oht. Selle kohta kohtuistungil esitatud küsimuse peale L. M-i esindaja ulatuslikumaid täpsustusi ei teinud.

121. Järelikult tuleks esimesele küsimusele vastata, et raamotsuse artikli 1 lõiget 3 tuleks tõlgendada nii, et vahistamismäärust täitev õigusasutus on kohustatud Euroopa vahistamismääruse täitmise edasi lükkama siis, kui ta tuvastab mitte ainult, et vahistamismääruse teinud liikmesriigi kohtusüsteemi puuduste tõttu esineb ilmselge õigusemõistmisest ilmajätmise tegelik oht, vaid ka, et isiku puhul, kelle kohta see määrus on tehtud, esineb see oht. Selleks et harta artikli 47 teises lõigus sätestatud õiguse õiglasele kohtulikule arutamisele rikkumine kujutaks endast ilmselget õigusemõistmisest ilmajätmist, on vaja, et see rikkumine oleks nii raske, et see taandab selle õigusnormiga kaitstud õiguse põhiolemuse olematuks. Et kindlaks määrata, kas asjaomase isiku puhul esineb kõnealune ilmselge õigusemõistmisest ilmajätmise oht, peab vahistamismäärust täitev õigusasutus arvesse võtma nii isiku kui ka selle süüteo eriasjaolusid, mille eest isik on kohtu alla antud või süüdi mõistetud.

3. Teine eelotsuse küsimus

122. Teise küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas juhul, kui 5. aprilli 2016. aasta kohtuotsuses *Aranyosi ja Căldăraru (C-404/15 ja C-659/15 PPU, EU:C:2016:198)* määratletud kontrolli teine etapp on kohaldatav ja kui vahistamismäärust täitev õigusasutus tuvastab, et vahistamismääruse teinud liikmesriik rikub kohtusüsteemi puuduste tõttu õigusriigi põhimõtet, on ta kohustatud küsima vahistamismääruse teinud õigusasutuselt raamotsuse artikli 15 lõike 2 alusel kogu vajalikku lisateavet asjaomase isiku suhtes menetluse läbiviimise tingimuste kohta. Kui see on nii, küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus Euroopa Kohtult, milliseid tagatisi ta võiks vahistamismääruse teinud õigusasutuselt saada selleks, et välistada oht, et asjaomasele isikule ei võimaldata õiglast kohtulikku arutamist.

123. Märgin, et nimetatud kohtuotsuses *Aranyosi ja Căldăraru* oli Euroopa Kohus seisukohal, et vahistamismäärust täitev õigusasutus on kohustatud küsima vahistamismääruse teinud õigusasutuselt raamotsuse artikli 15 lõike 2 alusel kogu vajalikku lisateavet asjaomase isiku kinnipidamise tingimuste kohta. Ainult juhul, kui vahistamismäärust täitev õigusasutus selle teabe põhjal leiab, et esineb tegelik oht, et asjaomast isikut koheldakse ebainimlikult või alandavalt, on see asutus kohustatud Euroopa vahistamismääruse täitmise edasi lükkama⁸⁷.

⁸⁵ Vt käesoleva ettepaneku punkt 109. Vt ka EIK 10. veebruari 2011. aasta otsus *Dzhakysybergenov vs. Ukraina (CE:ECHR:2011:0210JUD001234310, punktid 37 ja 44)*.

⁸⁶ EIK 19. veebruari 2013. aasta otsus *Yefimova vs. Venemaa (CE:ECHR:2013:0219JUD003978609, punktid 221–225)*. Vt ka EIK 17. jaanuari 2012. aasta otsus *Othman (Abu Qatada) vs. Ühendkuningriik (CE:ECHR:2012:0117JUD000813909, punktid 284 ja 285)*.

⁸⁷ 5. aprilli 2016. aasta kohtuotsus *Aranyosi ja Căldăraru (C-404/15 ja C-659/15 PPU, EU:C:2016:198, punktid 95–98)*.

124. Minister on arvamusel, et vahistamismäärust täitev õigusasutus on kohustatud küsima vahistamismääruse teinud õigusasutuselt kogu lisateavet, mida ta peab vajalikuks. Selle teabe eesmärgi saab kindlaks määrata ainult igal üksikjuhul eraldi, olenevalt põhjusest, mille pärast vahistamismäärust täitev õigusasutus leiab, et asjaomase isiku puhul esineb tegelik oht, et talle ei võimaldata õiglast kohtulikku arutamist. Vahistamismäärust täitvalt õigusasutuselt ei saa nõuda, et ta tõendaks, et Poola kohtusüsteemis ei ole puudusi.

125. L. M. on seisukohal, et teisele eelotsuse küsimusele ei ole vaja vastata. Ta täpsustab siiski, et käesoleval juhul ei saa anda mingit tagatist, mis suudaks kõrvaldada vahistamismäärust täitva õigusasutuse kartused, sest kõnealused puudused on süsteemsed.

126. Hispaania valitsuse hinnangul võimaldab raamotsuse artikli 15 lõige 2 leida väljapääsu, kui vahistamismäärust täitev õigusasutus kõhkleb, kuidas asja lahendada. Ungari valitsus on seisukohal, et kuna vahistamismäärust täitev õigusasutus ei ole volitatud Poola õigussüsteemis puuduste esinemist tuvastama, ei või ta sellelt liikmesriigilt lisateavet küsida. Madalmaade valitsus on arvamusel, et vahistamismäärust täitev õigusasutus on kohustatud kasutama raamotsuse artikli 15 lõikes 2 ette nähtud mehhanismi. Poola valitsus teise eelotsuse küsimuse kohta seisukohti ei esitanud.

127. Komisjon on seisukohal, et vahistamismäärust täitev õigusasutus võib küsida vahistamismääruse teinud õigusasutuselt lisateavet. Niisuguse teabetaotluse võiks esitada eeskätt kõige uuemate seadusandlike muudatuste kohta. See teave kõrvaldaks vahistamismäärust täitva õigusasutuse kahtlusi kahtlemata siiski vähem kui siis, kui teave puudutab – nagu eespool nimetatud kohtuotsuses Aranyosi ja Căldăraru – asjaomase isiku vahi all pidamise tingimusi.

128. Minu arvates, kui vahistamismääruse teinud liikmesriigis on ilmselge õigusemõistmisest ilmajätmise tegelik oht, peab vahistamismäärust täitev õigusasutus kasutama raamotsuse artikli 15 lõikes 2 pakutud võimalust saada teavet ühelt poolt õigusaktide kohta, mis on pärast komisjoni põhjendatud ettepanekut ja Veneetsia komisjoni arvamusi⁸⁸ vastu võetud, ja teiselt poolt asjaomase isiku ja süüteo eripära kohta, mis võiksid seada selle isiku iseloomuliku ilmselge õigusemõistmisest ilmajätmise tegelikku ohtu.

129. Mulle näib nimelt, et ei saa välistada, et eelkõige juhul, kus asjaomane isik ei ole tõendanud, et väidetav ilmselge õigusemõistmisest ilmajätmise oht esineb tema enda puhul, võimaldaks niisugune teabetaotlus vahistamismäärust täitva õigusasutuse jaoks olukorra selgemaks teha.

130. Kui vahistamismäärust täitev õigusasutus on raamotsuse artikli 15 lõike 2 alusel saanud teabe põhjal seisukohal, et isiku puhul, kelle suhtes on tehtud Euroopa vahistamismäärus, ei esine vahistamismääruse teinud liikmesriigis ilmselge õigusemõistmisest ilmajätmise tegelikku ohtu, peab ta selle määruse täitma.

131. Kui aga vahistamismäärust täitev õigusasutus selle teabe põhjal leiab, et asjaomase isiku puhul esineb vahistamismääruse teinud liikmesriigis ilmselge õigusemõistmisest ilmajätmise tegelik oht, tuleb selle määruse täitmine edasi lükata, kuid seda ei saa täitmata jätta⁸⁹. Sel juhul peab vahistamismäärust täitev liikmesriik vastavalt raamotsuse artikli 17 lõikele 7 teavitama Eurojusti sellest viivitamisest, täpsustades edasilükkamise põhjused. Kui sellise ohu olemasolu ei ole võimalik mõistliku aja jooksul kõrvaldada, peab vahistamismäärust täitev õigusasutus otsustama, kas üleandmise menetlus lõpetada⁹⁰.

⁸⁸ Märgin siinkohal, et Poola valitsus heidab oma kirjalikes seisukohtades eelotsusetaotluse esitanud kohtule ette, et see ei võtnud arvesse pärast komisjoni põhjendatud ettepaneku vastuvõtmist tehtud seadusandlike muudatusi.

⁸⁹ 16. juuli 2015. aasta kohtuotsus Lanigan (C-237/15 PPU, EU:C:2015:474, punkt 38) ja 5. aprilli 2016. aasta kohtuotsus Aranyosi ja Căldăraru (C-404/15 ja C-659/15 PPU, EU:C:2016:198, punkt 98).

⁹⁰ 5. aprilli 2016. aasta kohtuotsus Aranyosi ja Căldăraru (C-404/15 ja C-659/15 PPU, EU:C:2016:198, punkt 104).

132. Teisele küsimusele tuleks seega vastata, et kui vahistamismäärust täitev õigusasutus tuvastab, et vahistamismääruse teinud liikmesriigis esineb ilmselge õigusemõistmisest ilmajätmise tegelik oht, on ta kohustatud küsima vahistamismääruse teinud õigusasutuselt raamotsuse artikli 15 lõike 2 alusel kogu vajalikku lisateavet vajaduse korral ühelt poolt tema käsutuses olevatest andmetest hilisema õigusaktide kujunemise kohta, et tuvastada, kas esineb ilmselge õigusemõistmisest ilmajätmise tegelik oht, ja teiselt poolt isiku kohta, kelle suhtes on tehtud Euroopa vahistamismäärus, või selle süüteo eripära kohta, mille eest ta on kohtu alla antud või süüdi mõistetud.

V. Ettepanek

133. Esitatud põhjendusi arvestades teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata High Courti (kõrge kohus, Iirimaa) küsimustele järgmiselt:

1. Nõukogu 13. juuni 2002. aasta raamotsuse 2002/584/JSK Euroopa vahistamismääruse ja liikmesriikidevahelise üleandmiskorra kohta, mida on muudetud nõukogu 26. veebruari 2009. aasta raamotsusega 2009/299/JSK, artikli 1 lõiget 3 tuleb tõlgendada nii, et vahistamismäärust täitev õigusasutus on kohustatud Euroopa vahistamismääruse täitmise edasi lükkama, kui ta tuvastab mitte ainult, et vahistamismääruse teinud liikmesriigi kohtusüsteemi puuduste tõttu esineb ilmselge õigusemõistmisest ilmajätmise tegelik oht, vaid ka, et isiku puhul, kelle kohta see määrus on tehtud, esineb see oht. Selleks et Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 47 teises lõigus sätestatud õiguse õiglasele kohtulikule arutamisele rikkumine kujutaks endast ilmselget õigusemõistmisest ilmajätmist, on vaja, et see rikkumine oleks nii raske, et see taandab selle õigusnormiga kaitstud õiguse põhiolemuse olematuks. Selleks et kindlaks määrata, kas asjaomase isiku puhul esineb kõnealune ilmselge õigusemõistmisest ilmajätmise oht, peab vahistamismäärust täitev õigusasutus arvesse võtma nii isiku kui ka selle süüteo eriasjaolusid, mille eest isik on kohtu alla antud või süüdi mõistetud.
2. Kui vahistamismäärust täitev õigusasutus tuvastab, et vahistamismääruse teinud liikmesriigis esineb ilmselge õigusemõistmisest ilmajätmise tegelik oht, on ta kohustatud küsima vahistamismääruse teinud õigusasutuselt raamotsuse 2002/584 (muudetud raamotsusega 2009/299) artikli 15 lõike 2 alusel kogu vajalikku lisateavet vajaduse korral ühelt poolt tema käsutuses olevatest andmetest hilisema õigusaktide kujunemise kohta, et tuvastada, kas esineb ilmselge õigusemõistmisest ilmajätmise tegelik oht, ja teiselt poolt isiku kohta, kelle suhtes on tehtud Euroopa vahistamismäärus, või selle süüteo eripära kohta, mille eest ta on kohtu alla antud või süüdi mõistetud.